

2. melléklet a helyi jelentőségű természeti területek védetté nyilvánításáról szóló 36/2016. (XI. 28.) önkormányzati rendelet módosításáról szóló 5/2017. (II. 23.) önkormányzati rendelethez

TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A.) TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK

Természetvédelmi területek értékelése	1
A/1. Erzsébethelyi (Jaminai) belvíztározó	3
A/2. Kistrét (IV. kerületi) belvíztározó	8
A/3. Parkerdő	13
A/4. Fürjesi Vadkörte és Ósgyepmaradvány	18
A/5. Ó-gerlai Kovácsi-erdő	22
A/6. Gerlai védgát és kubikjai	28
A/7. Öntözött rét	35
A/8. Pósteleki génrezervátum	42
A/9. Pósteleki Kastélypark	47
A/10. Széchenyi liget a csatlakozó Izraelita temetővel	52
A/11. Élővíz-csatorna két oldala Veszelytől Sikonyig, a gerlai Ó-Körös és Élővíz-csatorna találkozásáig, Ó-körös (Gerlai holtág)	57
A/12. Gerlai Kastélypark	69
A/13. Gönci (Gerlai) platánfasor	74
A/14. Lencsési úti tölgyfasor	75
A/15. Békés Megyei Központi Kórház dr. Réthy Pál Tagkórházának kertje	76
A/16. Árpád sor - vadgesztenye fasor	77
A/17. Árpád fürdő	78
A/18. Vásárhelyi Pál Szakközépiskola kertje	79
A/19. Deák utca - hársfasor	80
A/20. Dr. Becsey Oszkár utca - közönséges nyírfasor	81
A/21. Gyóni Géza utca - ezüstjuhar fasor	82
A/22. Kinizsi utca - japánakác fasor	83
A/23. I. Világháborús hősi temető	84
A/24. Fiala (Tölgyfa) - csárdánál lévő két kocsányos tölgy	85
A/25. Nagyrét Tanya 1829. területén lévő kocsányos tölgy	85

B.) TERMÉSZETI EMLÉKEK

B/1. Bandikafa	86
B/2. Cimborafa	87
B/3. Fényes Tanya 1355. (Mester u. 7.) területén lévő kocsányos tölgy	87

A.)

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE

Természetvédelmi területek értékelése

Békéscsaba város természetvédelmi területei hármas szerepet látnak el. Első és legfontosabb, alapvető rendeltetésüknek megfelelően a természeti örökségvédelem, valamint az ember által kialakított, másodlagos környezetben megtelepedett természeti értékek, állat és növényfajok, továbbá a táj és az egészséges természeti környezet védelme. Ebbe a csoportba tartoznak azok a védett területek, melyeken a természetes szukcessziós folyamatok dominálnak, ezeknek köszönhetően a vízszabályozások előtti, ember által még nem befolyásolt viszonyok nyomai is fellelhetők. A sorban kiemelendő a Kovácsi-erdő, az Öntözött rét, valamint azok az apró maradványfoltok, amik megőrizték a természetvédelmi tevékenység alapvetésének számító eredeti növénytakaságokat.

Másodsorban olyan kultúrtörténeti értékek, kastélyparkok, ligetek, településrészek is jelen vannak a védett területeken, melyek elsősorban nem, vagy nem csak természetvédelmi szempontból jelentősek, viszont tanúskodnak térségünk gazdálkodástörténeti, kulturális fejlődésének szakaszairól. E területek szinte teljes egészükben magukon viselik az alkotó emberkéz nyomait, de a természetes folyamatok már birtokba vették ezt a tájat és természetközeli élőhelyek alakulhattak ki. E csoportba tartozik a sajátos rendeltetésű „Pósteleki génrezervátum”, mely a védett területeink sorában egyedülként, de országosan is példanélküli módon egy mesterséges környezetben, ex situ őrzi az ember előtti táj jeles faegyedeinek genetikai hagyatékát.

Harmadik kategóriába azok a jelenleg is ápolott, gondozott területek tartoznak, amelyek a város képét alapvetően meghatározzák, az itt élők komfortérzetét, lokálpatriotizmusát növelik és a „zöld” Békéscsaba karakterét meghatározzák, megítélését javítják. E területek természetvédelmi értéke csekély. Ebbe a kategóriába tartozik az Élővíz-csatorna egyes belvárosi szakaszai, melyek természetvédelmi értéke csekély.

Amellett, hogy közösségünknek kötelessége megővni természeti és kulturális örökségünket, e területek védelme kiaknázható, kiaknázandó lehetőséget biztosít az oktatásban, környezeti nevelésben és idegenforgalomban is.

Védett területen lévő facsoportok, fasorok értékelése

A település közigazgatási területén több, a város arculatát meghatározó védendő fasor, facsoport található, amelyek az azokat magukba foglaló ingatlannal együtt védettek, így indokolt a védett területekkel egy csoportban kezelni azokat.

A fasorok és kertek környezete többnyire rendezett. Magárahagyottság nyomait csak a Vásárhelyi Pál Szakközépiskola és Kollégium kertjének diákok elől elzárt területén találtuk, ahol megjelentek a lágy- és fásszárú, többnyire invazív gyomok, valamint az egykori kertrendezés eredményeként seregesen jöttek elő a különböző fajokhoz tartozó, de zömében fehér eper tősarjak.

A belvárosi fasorok esetében megfigyelhető a helyenként súlyos leromlás. A város gesztenyéi és platánjai károsítóktól szenvednek. Különösen ott látványos a károsítás mértéke, ahol ezek a fafajok nagyobb számban vannak jelen. Az Andrássy út, vagy az Árpád sor fasorai a rajzás időszakában hemzsegnek a rovarkártevőktől.

A/1. ERZSÉBETHELYI (JAMINAI) BELVÍZTÁROZÓ ÉS KÖRNYÉKE

A védett terület a Békéscsaba – Budapest vasútvonal belvárosi szakaszától keletre, a Kertész utca – Pajtás sor – Franklin utca háromszögében terül el. Harmada az észak – déli irányban húzódó, nagyjából nádassal borított meder, melyen kisebb-nagyobb nyílt vízfelületek is vannak. Nyugatról, a Pajtás sor felől egy idős, hazai nyaraktól és körisekből álló fasor határolja. A védett terület nagyobb hányada erdősült, az egykori telepítés a természetes szukcesszióknak köszönhetően felvette a térségben honos tölgy-köris-szil ligeterdő arculatát. A terület a terv kidolgozásának idején természetvédelmi szempontból kiváló állapotban van, de helyenként megfigyelhetők a degradáció jelei. A területet délről határoló Kertész utca mentén megjelenik a bálványfa (*Ailanthus altissima*) és az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*). A nádszegélyben és a tározót keletről szegélyező erdőben több helyen tapasztalható illegális hulladék elhelyezés.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A védett terület jellegzetes természetvédelmi értékeinek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület felszínalaktani, természeti, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű vízi és vízparti, valamint erdő jellegű növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása különös tekintettel a koros köris (*Fraxinus sp.*) és kocsányos tölgy (*Quercus robur*) egyedekre, idegenhonos fajoktól való mentesítése, ezek terjedésének megakadályozása.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A víztározó és az azt szegélyező erdő természetközeli állapotának megőrzése.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő fokozottan védett és védett természeti értékek, különösen a vízi életközösségek, fajok populációinak megőrzése, és a számukra élőhelyül szolgáló élőhely fenntartása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Inváziós és adventív fajok (fehér akác, bálványfa, zöld juhar, aranyvessző stb...) eltávolítása a területről és további terjedésének visszaszorítása.

- A terület jelenlegi művelési ágának megfelelő kezelés alkalmazása, az attól eltérő gazdálkodás tilalma.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása a tájkép átalakításával járó tevékenységek teljes tiltásával.
- Az erdősült területen az adventív és invazív fajok visszaszorítása a honos fa- és cserjefajok kímélete mellett.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (a fás vegetáció ápolása, a tó feliszapolódása esetén kotrás).
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- Kultúrtörténeti, természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. *Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak*

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Kizárólag olyan beavatkozások végezhetők a területen, amelyek az erdei és a vízi ökoszisztéma működési folyamatait feltáró védelmi program megvalósulásához, továbbá a területhez köthető kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a füves területek ápolását rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, június 15-e után kell elvégezni, lehetőség szerint el kell végezni a területek őszi sarjúkaszálását is.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett fajok élőhelyének kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (november 1. és február 28. között) végezhető.
- A tározó vízszintjét lehetőség szerint (rendkívüli helyzetek kivételével) a mederben és a partszegélyben élő állat- és növényfajok életjelenségeihez (szaporodás, vándorlás, telelés) kell igazítani.
- A tározóban a mederkotrást, a parti, part menti növényzet kezelését és minden egyéb olyan tevékenységet, ami talaj, vagy a növényzet háborgatásával jár, a szaporodási és a telelési időszak között, augusztus 1 és október 30-a között lehet végezni.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a jellegzetes tájkép átalakításával jár, tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A tó feliszapolódását meg kell gátolni, a bekövetkezett feltöltődést öt évenként szakaszos kotrással fel kell számolni.
- A területen biztosítani kell a szukcessziós folyamatok érvényesülését.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület szabadon látogatható.
- A védett terület oktatási, idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat is szolgálhat, ezért a part mentén jelezni kell a terület védettségét, valamint a terület élővilágát, történeti vonatkozásait bemutató tájékoztató táblák kihelyezése is javasolt.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- Horgászat a vonatkozó jogszabályok betartása mellett végezhető.
- A védett területen kézi erővel meghajtott vízi jármű használata megengedett.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása, annak jelentős zavarása nélkül korlátozás nélkül lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.
- A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület, nyomvonalas létesítmény elhelyezése tilos.
- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára biztosítani kell a belépést.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természeti rendszerekkel, a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a meglévő földúton lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területhez tartozó partszakaszról történő felszíni vízkivétel tűzoltáshoz szükséges tűzivízen kívül tilos.
- A növényzet károsításával járó tevékenység (taposás, égetés stb...) végzése tilos.
- Mindennemű hulladék elhelyezése tilos.
- A védett területen parkolás, gépkocsi tárolása tilos.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétatut kell kialakítani, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a természetvédelmi érdekekkel összhangban, a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak a terület határának megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák és kisebb kiegészítő berendezések (padok, esőbeállók stb...) kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és egyéb berendezések állapotát a fenntartónak rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Művelés alól kivett területek kezelése

A védett területen csak művelésből kivont csatorna és beépítetlen terület található, de azt a valóságban összefüggő nádasok, nyílt víztükrök, gyepesedett, fásodott területek alkotják.

- A tározó növényzetét, állatvilágát úgy kell megőrizni az utókor számára, hogy a mű rendeltetésének megfelelően biztosítsa a település védelmét, de emellett az egykor kialakított másodlagos élőhelyen megtelepedett élővilág, a terület biodiverzitása megmaradjon, a szukcessziós folyamatoknak megfelelően fejlődjön.
- A termeléssel és szolgáltatással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében új funkció kialakítása csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések végrehajtása érdekében, illetve azokkal összhangban lehetséges.
- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló védelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges.
- A területen fahasználat csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történhet.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.-február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A védett területen található faállomány természetvédelmi kezelése, megóvása, fenntartása, bemutatása a kezelő feladata.
- A területen csak burkolatmentes gyalogos és kerékpárút létesíthető abból a célból, hogy a védelem alá vont terület egyrészt pihenőhely céljából, másrészt pedig mint védett természeti terület bemutatatható legyen.
- A területre tilos gépi erővel meghajtott járművel behajtani. A szakszerű és eredményes gazdálkodás érdekében munkagépekkel való behajtást és ennek a konkrét módját a kezelő állapítja meg.

A/2. KISRÉT (IV. KERÜLETI) BELVÍZTÁROZÓ ÉS KÖRNYÉKE

A védett terület az Ipari úttól délre, a Körgát északi szakasza mentén található, azzal közvetlenül határos. A területet délről határoló védgát mentén megjelenik, néhol tömeges a gyalogbodza (*Sambucus ebulus*) és a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), helyenként a csicsóka (*Helianthus tuberosus*) is megjelent. A tavat szegélyező erdőben több helyen tapasztalható illegális hulladék elhelyezés, valamint a környékbeli lakosság lófuttatásra is használja a területet.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A védett terület jellegzetes természetvédelmi értékeinek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület felszínalaktani, természeti, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű vízi és vízparti, valamint erdő jellegű növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása, idegenhonos fajoktól való mentesítése, ezek terjedésének megakadályozása, különös tekintettel a koros kőris (*Fraxinus sp.*) és kocsányos tölgy (*Quercus robur*) egyedekre.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A víztározó és az azt szegélyező erdő természetközeli állapotának megőrzése.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő fokozottan védett és védett természeti értékek, különösen a vízi életközösségek, fajok populációinak megőrzése, és a számukra élőhelyül szolgáló élőhely fenntartása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Inváziós és adventív fajok (gyalogbodza, fehér akác, bálványfa, zöld juhar, japánkeserűfű, aranyvessző, csicsóka stb...) eltávolítása a területről és további terjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ágának megfelelő kezelés alkalmazása, az attól eltérő gazdálkodás tilalma.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása a tájkép átalakításával járó tevékenységek teljes tiltásával.
- Az erdősült területen az adventív és invazív fajok visszaszorítása a honos fa- és cserjefajok kímélete mellett.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (az ültetett fás vegetáció ápolása, a tó feliszapolódása esetén kotrás).

- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- Kultúrtörténeti, természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Kizárólag olyan beavatkozások végezhetők a területen, amelyek az erdei és a vízi ökoszisztéma működési folyamatait feltáró védelmi program megvalósulásához, továbbá a területhez köthető kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a füves területek ápolását lehetőség szerint legeltetéssel, vagy rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, június 15-e után kell elvégezni, lehetőség szerint el kell végezni a területek őszi sarjúkaszálását is.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett fajok élőhelyének kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (november 1. és február 28. között) végezhető.
- A tározó vízszintjét lehetőség szerint (rendkívüli helyzetek kivételével) a mederben és a partszegélyben élő állat- és növényfajok életjelenségeihez (szaporodás, vándorlás, telelés) kell igazítani.
- A tározóban a mederkotrást, a parti, part menti növényzet kezelését és minden egyéb olyan tevékenységet, ami talaj, vagy a növényzet háborgatásával jár, a

szaporodási és a telelési időszak között, augusztus 1 és október 30-a között lehet végezni.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a jellegzetes tájkép átalakításával jár, tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A tó feltöltését meg kell szüntetni. A károsodott fás növényzetet részben pótolni szükséges, másrészt biztosítani kell a szukcessziós folyamatok érvényesülését.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület szabadon látogatható.
- A védett terület oktatási, idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat is szolgálhat, ezért a part mentén jelezni kell a terület védettségét, valamint a terület élővilágát, történeti vonatkozásait bemutató tájékoztató táblák kihelyezése is javasolt.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- Horgászat a vonatkozó jogszabályok betartása mellett végezhető.
- A védett területen kézi erővel meghajtott vízi jármű használata megengedett.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása, annak jelentős zavarása nélkül korlátozás nélkül lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.
- A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület, nyomvonalas létesítmény elhelyezése tilos.
- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára biztosítani kell a belépést.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természeti rendszerekkel, a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.

- A területen gépjárművel csak a meglévő földúton lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területhez tartozó partszakaszról történő felszíni vízkivétel tűzoltáshoz szükséges tűzivízen kívül tilos.
- A növényzet károsításával járó tevékenység (taposás, égetés stb...) végzése tilos.
- Mindennemű hulladék elhelyezése tilos.
- A védett területen parkolás, gépkocsi tárolása tilos.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen ki kell alakítani a sétautakat, pihenőhelyek rendszerét, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a természetvédelmi érdekekkel összhangban, a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak a terület határának megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák és kisebb kiegészítő berendezések (padok, esőbeállók stb...) kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és egyéb berendezések állapotát a fenntartónak rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Művelés alól kivett területek kezelése

A védett területen csak művelésből kivont tó, mocsár, töltés, csatorna, valamint beépítetlen terület található, de azt a valóságban nyílt víztükrű, gyepesedett, fásodott területek, nádasok alkotják.

- A tározó növényzetét, állatvilágát meg kell őrizni az utókor számára úgy, hogy az biztosítsa a település védelmét, de emellett az egykor kialakított másodlagos élőhelyen megtelepedett élővilág, a terület biodiverzitása megmaradjon, a szukcessziós folyamatoknak megfelelően fejlődjön.
- A termeléssel és szolgáltatással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében új funkció kialakítása csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések végrehajtása érdekében, illetve azokkal összhangban lehetséges.
- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló védelmi célú beavatkozásokon túl

fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges.

- A gyepek juh, kecske, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók, a túllegeltetés, valamint az erdei legeltetés tilos.
- A területen fahasználat csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történhet.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.-február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A védett területen található faállomány természetvédelmi kezelése, megóvása, fenntartása, bemutatása a kezelő feladata.
- A területen csak burkolatmentes gyalogos és kerékpárút létesíthető abból a célból, hogy a védelem alá vont terület egyrészt pihenőhely céljából, másrészt pedig mint védett természeti terület bemutatható legyen.
- A területre tilos gépi erővel meghajtott járművel behajtani. A szakszerű és eredményes gazdálkodás érdekében munkagépekkel való behajtást és ennek a konkrét módját a kezelő állapítja meg.

A/3. PARKERDŐ

A 80 hektáros védett terület Békéscsabától keletre, a Gyulai út és az Élővíz-csatorna között két blokkban helyezkedik el. Az erdőterületet a Keleti-kertek osztják ketté, a két tag egymással nem határos, közöttük ökológiai szempontból értékelhető közvetlen kapcsolatot az Élővíz-csatorna "galériaerdeje" jelenti.

Az erdőt közjóléti céllal az 1970-es évek elején gyengébb minőségű szántóföldre telepítették. Az ültetett fafajokat széles skáláról válogatták. Bár a fajok zöme Magyarországon honos, melljük több, a Kárpát-medencei, alföldi erdőktől idegen taxon is jelen van a területen. Az ültetést követően a szukcessziós folyamatok jutottak érvényre. A gyenge talajadottságok miatt az erdő nagyjából kis növekedési erélyű, a rapszodikus változó talajvízszint-mozgás, a rendszeres belvízborítottság haszonfatermelésre érdemtelené tette az erdőt. A beültetésből adódó nagy fajgazdagságnak és a visszafogott kezelésnek köszönhetően mára egy diverz élőhely alakult ki, mely sok, az egykori ártéri erdőkben honos élőlénynek ad újra otthont. Az állomány kora, a fák mérete nem teszi lehetővé, hogy az odúlakó fajok, farontó bogarak mennyisége megközelítse a természetes, változó korösszetételű erdők esteében megszokottat. A sűrű, gazdag cserjeállománnyal rendelkező erdő kedvező táplálkozó, szaporodó, vonuló helyet szolgáltat a bokraklakó madaraknak. A vizsgálat során a védett területről és a vele közvetlenül határos ingatlanokról (csatornák, szántók, tanyaépületek) 102 faj előfordulását sikerült igazolni, melyből 66 faj költ is a területen..

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A terület természeti, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű (idegenhonos, inváziós fajok jelenlététől mentes) növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- Az időszakos vízállások és vízfolyások természetes állapotának megőrzése.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő védett természeti értékek és a számukra optimális élőhely fenntartása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- A természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a

természetvédelem és földtani örökségünk jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.

- Az idegenhonos fajok (fehér akác, bálványfa, zöld juhar, amerikai kőris) újabb elterjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ág szerinti használatának megtartása, a művelési ágtól eltérő gazdálkodás tilalma.
- A területen folytatott gazdasági tevékenység és minden területhasználati mód csak az ott levő élővilág fokozott védelmének figyelembevételével valósulhat meg.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása érdekében a tájkép-átalakítással járó tevékenységet előzetesen egyeztetni szükséges az illetékes természetvédelmi hatósággal.
- A tervezési területen élő és táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a külön erre a célra kijelölt terület kivételével tömegrendezvények megtiltása.
- A természetes szukcesszió végbemenetelének elősegítése.
- Természetkímélő gyepkezelés megvalósítása legeltetéssel, legeltetés hiányában kaszálással.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi oktatási és bemutató programok biztosítása. A természetvédelmi bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A természetvédelmi terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Agresszíven terjedő és az adventív fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a spontán terjedő fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), a közönséges ördögcérna (*Lycium barbarum*) egyedeit el kell távolítani.
- A területen végzett munkálatokat az ott élő védett fajok életciklusára figyelemmel kell ütemezni.

- Az erdőszegélyeket, mint a legfontosabb élőhelyeket kiemelt körültekintéssel kell megóvni.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme.

- A területen élő védett fajok kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető.
- Az 1. számú területi egységet kettészelő csatorna medrében és annak partján végzendő fenntartási munkálatokat (kotrás, növényzet, szennyezés eltávolítása) a szaporodási és telelési időszakon kívül, augusztus 15 és október 15 között kell elvégezni.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenységet, amely a tájkép átalakításával jár, előzetesen egyeztetni szükséges az illetékes erdészeti és természetvédelmi hatósággal, az csak engedély birtokában folytatható.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése csak abban az lehetséges, ha azt az illetékes természetvédelmi hatóság engedélyezte, illetve az építmények telepítésére, és működtetésére vonatkozó környezeti vizsgálati eljárás lefolytatásra került, és az nem mutatta ki a környezet károsítását.
- A területen található berendezések állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást el kell végezni.

3.1.5. Látogatás

- A tervezési terület a tervezett fejlesztések során megépített úthálózaton gyalogosan, kerékpárral, egyes területek pedig gépjárművel szabadon látogathatók.
- A tervezési terület idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat is szolgál, ilyen jellegű tevékenység csak abban az esetben megengedett, ha az az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban áll.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.

3.1.6. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítását folyamatosan biztosítani szükséges, a tevékenység a terület kezelőjével, illetve üzemeltetőjével történő előzetes egyeztetést követően lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények az kezelővel történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.7. Kutatás, vizsgálatok

- Kutatás a területen korlátozottan, a természetvédelmi hatóság engedélyével, valamint a kezelő hozzájárulásával, vele egyeztetett módon, részletes kutatási terv benyújtásával történhet.

3.1.8. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára – tevékenységük elvégzése érdekében - biztosítani kell a belépést.
- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény elhelyezése, a hordozható magasles kivételével tilos.
- A tervezési területen tilos a vadetetés.
- Vadászat cserkeléssel és lesvadászattal végezhető. A tervezési területen mesterséges vadkibocsátás, zárttéri vadtartás tilos.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek az erdő-ökoszisztéma működési folyamataival, a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a gépjárművek részére megépített és forgalmi jelzőtáblával nem tiltott helyeken lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a kerékpáros vagy a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területhez tartozó partszakaszról az Élővíz-csatornából történő felszíni vízkivétel csak a területen rekreációs céllal megépített erdei tó feltöltéséhez, valamint tűzoltáshoz vételezhető.
- A területen gépjárművel csak a kijelölt parkolóhelyeken lehet parkolni, gépjárműveknek a területen tartós ideig történő tárolása tilos.

3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határain tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a természetvédelmi, idegenforgalmi program céljával összhangban, a kezelővel és az erdőgazdálkodóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A területen található, a természetvédelmi, idegenforgalmi program keretében létrehozott infrastruktúra- és eszközkészlet fenntartása, karbantartása az infrastruktúra és eszközkészlet tulajdonosának a feladata.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Erdők kezelése

- Az erdő természetes, vagy természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja a folyamatos erdőborítottság fenntartása mellett csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, valamint kor- és térszerkezet kialakítása lehet.
- Biztosítani kell, hogy az adott erdőrészletben becsült teljes fatérfogat legalább 5%-a álló és fekvő holtfaaként legyen jelen a területen.
- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell.
- A kezelőnek az erdőtervezés során véleményében érvényesítenie kell, hogy a védett természeti területen végzett erdőfelújítás a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történjen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során véleményében érvényesítenie kell az elegyfajok, a száradó, az odvas faegyedek és az erdőszegélyek erdőgazdálkodás során megvalósítandó kíméletét, valamint a természetközeli állományszerkezet kialakítását.
- A védelem alá vont területeken véghasznosítás jellegű tarvágást, élőfák kivágását, a bokros területek irtását, beleértve a tisztítást is, tilos végezni.
- A védelem biztosítása mellett lehetővé kell tenni a parkerdő lakossági igénybevételét.

3.2.2. Művelés alól kivett területek kezelése

- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló belvízvédelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az illetékes erdészeti, valamint természetvédelmi hatóság által engedélyezett mértékben lehetséges.
- Az 1. számú területi egységet kettészelő csatorna medrében és annak partján végzendő fenntartási munkálatokat (kotrás, növényzet, szennyezés eltávolítása) a szaporodási és telelési időszakon kívül, augusztus 15 és október 15 között kell elvégezni.

A/4. FÜRJESI VADKÖRTE ÉS ÖSGYEPMARADVÁNY

„A csanádapácai út mentén megmaradt 2,2 hektáros ősgyepmaradványt 1997-ben nyilvánították védetté. Az egykori löszpusztarétek hírmondójaként többek közt itt él a közönséges borkóró, a magyar kutyatej, a lila ökörfarkkóró és az erősen megritkult, védett macskahere. A pusztai vackorfák maradványa az a gyep szélén található 100 év körüli vadkörtefa, melynek törzskörmérete 220 cm.” - (A Marostól a Sárrétig: A Körösvidék természeti értékei / Rakonczay Zoltán (szerk.). – Mezőgazda Kiadó, 2006.)

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A területen található koros vadkörte (*Pyrus pyraeaster*) és az útszegélyben található növénytársulás, valamint a védett macskahere (*Phlomis tuberosa*) állományának megőrzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve rehabilitációja.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A vadkörte egyed ökológiai értékét az a rendkívül gazdag élővilág szabja meg, ami csak a vadkörten alakul ki. A tervezési területen élő további természeti értékek, különösen a területre jellemző egyéb növények, a közönséges borkóró (*Thalictrum minus*), ligeti zsálya (*Salvia nemorosa*), magyar kutyatej (*Euphorbia pannonica*), tejoltó galaj (*Galium verum*), lila ökörfarkkóró (*Verbascum phoeniceum*), mocsári orbáncfű (*Hypericum tetrapterum*) populációinak megőrzése, és a számukra élőhelyül szolgáló rét fenntartása.
- Az út túloldalán található, a védett területhez hasonlóan értékes mezsgye védett területhez csatolása.
- A kezelés érdekében rendezni kell a védett terület ingatlan nyilvántartási helyzetét, művelési ágát.

2. Természetvédelmi stratégiák

- A fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) eltávolítása a területről és újabb elterjedésének visszaszorítása.
- A terület újonnan meghatározott művelési ága szerinti használat megtartása, a művelési ágtól eltérő gazdálkodás tilalma.
- A gazdálkodás és minden olyan gazdasági célú területhasználati mód tiltása, amely a talaj és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek

dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.

- A terület fenntartása aktív kezeléssel (cserjeirtás, kaszálás).
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Elsődleges feladat a kezelés hiányában elterjedt akácbozót visszaszorítása. A védett vadkörte egyed körül az akácbozót folyamatosan irtani kell.
- A terület tisztítása során meg kell kímélni a vadkörte közelében élő utódokat!
- Agresszíven terjedő, vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhely degradációját.
- A füves területek ápolását rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, július 1-e után kell elvégezni.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme

- A vadkörte egyed környezetének tisztítását el kell végezni az esetlegesen megjelenő utódok védelme érdekében.
- A löszpusztarét (*Salvio-Festucetum rupicolae*) társulásra jellemző fajok kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető.
- A védett mezsgye és a szántóterület határát jól látható módon ki kell jelölni az esetleges vegyszerterhelés, taposás, talajfeltörés megakadályozása érdekében.

3.1.3. Látogatás

- A terület a kutatók, érdeklődők számára szabadon látogatható,
- A tervezési terület méreténél fogva idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat nem szolgál.

3.1.4. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak korlátozottan lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmény (tájékoztató tábla) a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően helyezhető el.
- A területet védettséget jelző táblával kell ellátni.

3.1.5. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.
- A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.6. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új létesítmény (út, légvezeték, földkábel, közművek) elhelyezése tilos.
- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára – tevékenységük elvégzése érdekében - biztosítani kell a belépést.
- A védett terület mellett haladó úton téli sósórási a növényzet kímélete érdekében tilos.
- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény (magasles, szóró, sózó) elhelyezése tilos. A tervezési területen tilos a vadetetés.
- A területen mindennemű gazdasági tevékenység tilos.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen parkolás, gépkocsi tárolása tilos.

3.1.7. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen annak jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Természetvédelmi célú infrastruktúra kialakítása, karbantartása a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Természetvédelmi infrastruktúraként a terület hatósági megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- A terület bemutatását szolgáló berendezések állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Művelés alól kivett területek kezelése

- A területen található akácboszt a sztyeppnövényzet fennmaradása érdekében a további sarjadást elkerülendő fizikai módszerrel és vegyszeres kezeléssel távolítandó el.

- A védett gyepsáv kezelését kaszással és a lekaszált zöldtömeg eltávolításával kell megvalósítani.

A/5. Ó-GERLAI KOVÁCSI-ERDŐ

A Dobozi út felől Békés irányába haladva az útszéli mezsgyén, az erdő melletti és a tölgyes nyíltabb területein maradtak fent az erdőssztyepp és ártéri erdő vegetációjának maradványfoltjai és bennük a védett réti őszirózsa (*Aster sedifolius*) csoportjai. A vegyes fajösszetételű erdőben található, megközelítően 50-60 éve ültetett kocsányos tölgyes (*Quercus robur*) erdőtag szintén megőrzött néhány ligeterdei fajt.

Az Ó-gerlai erdő jelenlegi helyszínén épült a kultúrtörténeti szempontból jelentős gerlai monostor, melynek nyomait már elmosta az idő. Az egykori épületeket körülölelő vízfolyás, a „Monostor-ér” medervonala ma is kivehető.

Az erdőben folytatott malakológiai vizsgálatok során került elő a fokozottan védett dobozi pikkelyescsiga (*Hygromia kovacsi*). A zárt erdőállomány megbontásával (tarvágás) együtt járó mikroklimatikus változás a légyszárú növényfajok és a pikkelyescsiga élőhelyét is megszünteti, ezért az erdőművelés során a tarvágást kerülni kell, helyette a szálaló vágást kell alkalmazni.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A település külterülete jellegzetes táji értékeinek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület földtani, felszínalaktani természeti értékeinek, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű (idegenhonos fajok jelenlététől mentes) növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- Az időszakos vízállások természetes állapotának megőrzése.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- A természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem és földtani örökségünk jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.
- Idegenhonos és inváziós fajok (fehér akác, bálványfa, zöld juhar, amerikai kőris, fekete dió, gyalogakác stb...) eltávolítása a területről és újabb elterjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ág szerinti használatának megtartása, a művelési ágtól eltérő gazdálkodás tilalma.

- Minden olyan gazdasági célú területhasználati mód tiltása, amely a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A természetközeli állapotban lévő sztyeprétek beavatkozás nélküli fenntartása.
- Cserjésedett sztyepréteken a cserjék visszaszorítása.
- A tervezési területen élő és táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a tömegrendezvények megtiltása.
- Természetkímélő használattal történő gyepgazdálkodás megvalósítása a gyeptípushoz igazodó legeltetéssel, kaszálással.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi oktatási és bemutatási programok biztosítása. A természetvédelmi bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, ezek eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.
- A horgászat és egyéb egyéni szabadidős tevékenységek korlátozása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek védelme

- Az egykori vízfolyások által kialakított terepfelszín megváltoztatása nem megengedett.
- Az egykori monostor kétpúpú dombjának alakja nem változtatható meg, föld el-, vagy ráhordás csak a természetvédelmi kezelő engedélyével lehetséges.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Kizárólag olyan beavatkozások végezhetők a területen, amelyek az erdő-ökoszisztéma működési folyamatait feltáró kutatási program megvalósulásához, továbbá a területen található régészeti lelőhelyek tekintetében a kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a spontán terjedő fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), a közönséges ördögcérna (*Lycium barbarum*) egyedeit el kell távolítani.

- A területen végzett munkálatokat az ott élő védett fajok életciklusára figyelemmel kell ütemezni.
- A füves területek ápolását rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, június 15-e után kell elvégezni.
- A területen tilos az égetés.
- Mechanikai talajmegmunkálás és talajlazítás tilos.

3.1.3. Fajok védelme

- A fokozottan védett fajok kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető.
- A területen található védett fajokra vonatkozó fajmegőrzési tervben foglaltakat figyelembe véve kell gondoskodnia a terület szakszerű természetvédelmi kezeléséről.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a tájkép átalakításával jár, tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A területen található emlékmű állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást el kell végezni.

3.1.5. Látogatás

- A tervezési terület a gyalogosan szabadon látogatható, de nagyobb, 20 főt meghaladó csoportok látogatásának útvonalát egyeztetni kell a természetvédelmi kezelővel.
- A tervezési terület idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat nem szolgálhat, ilyen jellegű tevékenység nem megengedett.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.

3.1.6. Oktatás és bemutatás

- A védett terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak korlátozottan, a kezelővel történő előzetes egyeztetést követően lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények az kezelővel történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.7. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi, kulturális örökségvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.

- Kutatás a területen korlátozottan, a természetvédelmi hatóság engedélyével, valamint a kezelő hozzájárulásával, vele egyeztetett módon, részletes kutatási terv benyújtásával történhet.

3.1.8. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület elhelyezése, különös tekintettel egyes nyomvonalas létesítményekre (út, légvezeték, földkábel, közművek) tilos. Ez alól kivételt képez a már meglévő légvezeték földkábelre cserélése.
- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára a tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- A védett fajokat tartalmazó sztyeprétek, azok művelési ágától függetlenül gyepként tartandók fenn.
- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény (magasles, szóró, sózó) elhelyezése (hordozható magasles kivételével) tilos.
- A tervezési területen tilos a vadetetés.
- Vadászat cserkeléssel és lesvadászattal végezhető. A tervezési területen mesterséges vadkibocsátás, zárttéri vadtartás tilos.
- Amennyiben a tervezési területen végzett bármilyen földmunka során régészeti leletek kerülnek elő, vagy ennek gyanúja fölmerül, a munka felelős vezetője köteles a felszín bolygatását azonnal abbahagyni, a területileg illetékes múzeumot haladéktalanul értesíteni, a területet és a talált leletet a felelős őrzés szabályai szerint őrizni és a múzeum képviselőjének átadni.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen nem folytathatók technikai sportok, és nem tarthatók tömegsport rendezvények.
- Parkolás, gépkocsi tárolása tilos a területen.

3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétatutakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a kezelővel és az erdőgazdálkodóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A területen található, a természetvédelmi, idegenforgalmi program keretében létrehozott infrastruktúra- és eszközkészlet fenntartása, karbantartása az infrastruktúra és eszközkészlet tulajdonosának a feladata.

- Természetvédelmi infrastruktúraként csak az élőhely-rehabilitációt és a terület hatósági megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése

- A gyepek cserjésedését vegetációs időszakon kívül (december 1.-február 28. között), kézi cserjeirtással kell visszaszorítani.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.-február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A gyepek juh, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók, a lekaszált növényi részeket a területről a kaszálást követő 30 napon belül el kell távolítani.
- A túllegeltetés egész évben tilos.

3.2.2. Erdők kezelése

- Az erdő természetes, vagy természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja a folyamatos erdőborítottság fenntartása mellett csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, valamint kor- és térszerkezet kialakítása lehet.
- Biztosítani kell, hogy az adott erdőrészletben becsült teljes fatérfogat legalább 5%-a álló és fekvő holtfaaként legyen jelen a területen.
- A területen annak jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- A bemutatást szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.
- A kezelőnek az erdőtervezés során külön jogszabály alapján kiadott véleményében érvényesítenie kell különösen, hogy a fokozottan védett természeti területen végzett erdőfelújítás a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történjen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során véleményében érvényesítenie kell az elegyfajok, a száradó, az odvas faegyedek és az erdőszegélyek erdőgazdálkodás

során megvalósítandó kíméletét, valamint a természetközeli állományszerkezet kialakítását.

- A védetté nyilvánított fák természetvédelmi kezelése, megóvása, fenntartása, bemutatása a kezelő feladata.
- A védelem alá vont területeken véghasznosítás jellegű tarvágás tilos.
- A terület jellege részleteiben sem változtatható meg.

3.2.3. Művelés alól kivett területek kezelése

- A csatorna üzemeltetésével kapcsolatban a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló belvízvédelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges.
- A gyepek cserjésedését a vegetációs időszak utolsó harmadában (augusztus 1.- szeptember 30. között), kézi cserjeirtással, szükség esetén vegyszerkenéses eljárással kell visszaszorítani.
- A csatorna medrében és partján végzendő fenntartási munkákat (kotrás, növényzet, szennyezés eltávolítása) a vegetációs időszakon túl, november 1 és január 31 között kell elvégezni.
- A csatorna mentén még átmenetileg sem tárolható a kotrásból származó talaj, azt a munka végeztével azonnal el kell szállítani.
- A munkavégzés csak száraz, vagy fagyott talajállapot mellett megengedett.

A/6. GERLAI VÉDGÁT ÉS KUBIKJAI

A kultúrtörténeti és természeti értékei miatt védett gát-kubik rendszer öt egysége a következő:

1. Gyöngy utca a Zöldmező sortól a Csabai útig (18263 hrsz-ú töltés): A területen kubikgödörből egy, az aktuális ingatlan nyilvántartásban nem szereplő horgásztó került kialakításra állandó, nyílt vízfelülettel és kezelt nádszegéllyel. Partja fátlan, rendezett, pihenőhelyekkel, padokkal, esőbeállókkal ellátott.

2. Gyöngy utca a Csabai úttól a töltésrendszer északkeleti, külterületi határáig (18372 hrsz-ú töltés): Az itt húzódó területen kubikgödör semmilyen formában sem szerepel az ingatlan nyilvántartásban, annak alrészletként történő lehatárolása célszerű.

A meder mindkét partéle fákkal benőtt, a déli oldalon a meder és a töltés közötti terület, valamint a töltésoldal sűrűn cserjésedett.

A meder feliszapolódott, a nyílt vízfelület kiterjedése nem éri el a 5 %-ot, többnyire gyékénnyel, sással, kisebb részben náddal sűrűn benőtt.

3. Gerla északkeleti határán, a Babits utcával párhuzamosan futó csatorna és töltésszakasz (01262 hrsz-ú töltés, 01263 hrsz-ú csatorna): A védgát- és csatornarendszer természetvédelmi és tájképi szempontból is legértékesebb szakasza. A töltés mentén koros kocsányos tölgyek (*Quercus robur*) és fehér nyarak (*Populus alba*) találhatók, alattuk ezek újulatai, valamint a térségben honos tölgy-kőris-szil ligeterdő fa- és cserjefajai is jelen vannak. A mederben változó mértékben, de többnyire állandó a vízborítás. A vízutánpótlás hiánya, a lefolyástalanság és a sekély meder miatt ez a víztér hajlamos az eutrofizációra, iszaplerakódásra és ezen keresztül a gyors feltöltődésre.

4. Gerla délkeleti határán, a kastélypark hátsó mezsgyéjénél, a Sport utcával párhuzamosan futó szakasz (01262 hrsz-ú töltés, 01263 hrsz-ú csatorna): A párhuzamosan futó, idős fehér nyár – kocsányos tölgy fasor itt is megtalálható, cserjeszintjében sok a sarjeredetű nyárcsemete, valamint a spontán betelepült, többnyire kőkenyéből, egybibés galagonyából, csíkos kecskerágóból, fekete bodzából álló cserjesáv. Helyenként tömegesen jelenik meg a fehér akác, a zöld juhar és a gyalogakác is. A gátoldal helyenként gyepes felületű, máshol sűrű akácbozóttal fedett. A fenntartás módja a gátra nyúló porták gazdáitól függ. A meder kb. 80 %-a nyílt vízfelület, a többi náddal benőtt.

5. Gerla déli határán, a Gát sorral párhuzamosan futó szakasz (01369 hrsz-ú, 01370 hrsz-ú)

Az előbbieken említett szakaszokkal csak a talajvízen keresztül áll kapcsolatban, így vízszintje nem szabályozható kellő módon, feliszapolódott. A mederben kialakuló vízszint többnyire az időjárásnak van kitéve, ezért a meghatározó növényzeti borítás mélységeként változó, de a legnagyobb felületen nádas.

A parton még megtalálható egy-egy koros faegyed a korabeli telepítésből, de a növényzetet leginkább a sűrű bozót jellemzi.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A védett terület bel- és külterületi szakaszai jellegzetes táji értékeinek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület felszínalaktani, természeti, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása, idegenhonos fajoktól való mentesítése, ezek terjedésének megakadályozása, különös tekintettel a még megmaradt idős kocsányos tölgy (*Quercus robur*) és fehér nyár (*Populus alba*) egyedekre.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A vízfolyás és az azt szegélyező erdő és töltés természetközeli állapotának megőrzése, a hagyományos tájhasználat során kialakult táj fenntartása.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő fokozottan védett és védett természeti értékek, különösen a vízi életközösségek, fajok populációinak megőrzése, és a számukra élőhelyül szolgáló élőhely fenntartása.
- A védgát és kubikrendszer mentén kialakult élőhely zavartalanságának biztosítása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Inváziós és adventív fajok (fehér akác, bálványfa, zöld juhar, japánkeserűfű, aranyvessző stb...) eltávolítása a területről és további terjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ágának megfelelő kezelés alkalmazása, az attól eltérő gazdálkodás tilalma.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása a tájkép-átalakítással járó tevékenységek teljes tiltásával.
- Cserjésedett gyepterületeken az adventív és invazív fajok visszaszorítása a honos cserjefajok kímélete mellett.
- Természetkímélő használattal történő gyepgazdálkodás megvalósítása a töltéseken található gyeptípushoz igazodó legeltetéssel, kaszálással.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi oktatási és bemutatási programok biztosítása. A természetvédelmi bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek

dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.

- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- Kultúrtörténeti, természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (az ültetett fás vegetáció ápolása).
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Kizárólag olyan beavatkozások végezhetők a területen, amelyek az erdei és a vízi ökoszisztéma működési folyamatait feltáró védelmi program megvalósulásához, továbbá a területhez köthető kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a füves területek ápolását lehetőség szerint legeltetéssel, vagy rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, június 15-e után kell elvégezni, lehetőség szerint el kell végezni a területek őszi sarjúkaszálását is.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett fajok élőhelyének kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (november 1. és február 28. között) végezhető.
- A kubikok és a csatorna vízszintjét (rendkívüli helyzetek kivételével) a mederben és a partszegélyben élő állat- és növényfajok életjelenségeihez (szaporodás, vándorlás, telelés) kell igazítani.
- Mederkotrást, a part menti növényzet vízügyi szempontból szükséges irtását a szaporodási és a telelési időszak között, augusztus 1 és október 30-a között lehet végezni.

- A vándorló állatok védelme érdekében gondoskodni kell a partmenti cserje- és erdősáv folytonosságáról.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a jellegzetes tájkép átalakításával jár, tilos.
- A védett területen található, tájképi és kultúrtörténeti szempontból jeles faegyedek megóvása, folyamatos ápolása az alábbiak szerint szükséges:
- Botolófűzek: az üreges törzsekből a botolás elmaradásával jelentős méretűre nőtt ágak levágásával meg kell menteni a hasadásra hajlamos egyedeket.
- Az egyedileg is védett Bandikafa és Cimborafa környezete kezelésre szorul. Mindkét egyedet bozótos vesz körbe, melynek eltávolítása szükséges. Az elhaló ágak sebeket szakítva hasadnak le a törzsről, melyek kezelését meg kell oldani.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A területen található emlékmű állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást el kell végezni.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület szabadon látogatható.
- A védett terület oktatási, idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat is szolgál, ezért a part mentén jelezni kell a terület védettségét, valamint a terület élővilágát, történeti vonatkozásait bemutató tájékoztató táblák kihelyezése is javasolt.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- Horgászat a vonatkozó jogszabályok betartása mellett végezhető.
- A védett területen az elektromos motorral hajtott csónakok használata, valamint az evezős sporthajózás korlátozások mellett megengedett.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása, annak jelentős zavarása nélkül korlátozás nélkül lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.
- A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület, nyomvonalas létesítmény elhelyezése tilos.
- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára biztosítani kell a belépést.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény elhelyezése, a hordozható magasles kivételével tilos. A tervezési területen tilos a vadetetés. Vadászat cserkeléssel, hajtással és lesvadászattal végezhető.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természeti rendszerekkel, a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a meglévő földúton lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területhez tartozó partszakaszról történő felszíni vízkivétel tűzoltáshoz szükséges tűzivízen kívül tilos.
- Parkolás, gépkocsi tárolása tilos a területen.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen ki kell bővíteni a jelenlegi sétautakat, pihenőhelyeket rendszerét, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a természetvédelmi érdekekkel összhangban, a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak a terület határának megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák és kisebb kiegészítő berendezések (padok, esőbeállók stb...) kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és egyéb berendezések állapotát a fenntartónak rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Művelés alól kivett területek kezelése

A védett területen csak művelésből kivont töltés és csatorna található, de azt a valóságban gyepesedett, fásodott területek és nádasok alkotják.

- A Gerlai védgátat és kubikját, ezek növényzetét, állatvilágát meg kell őrizni az utókor számára úgy, hogy az egyrészt fenntartsa a település védelmét, másrészt a töltés talpvezetőjétől a kubikok széleig terjedő sávban található élővilág megmaradjon, és kárt ne szenvedjen.
- A termeléssel és szolgáltatással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében új funkció kialakítása csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések végrehajtása érdekében, illetve azokkal összhangban lehetséges.
- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében az állampolgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló árvízvédelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges.
- A gyepek cserjésedését szelektív, a védett cserjefajokat kímélő kézi cserjeirtással kell visszaszorítani, vegetációs időszakon kívül (december 1.-február 28. között).
- A gyepek juh, kecske, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók, a túllegeltetés tilos.
- A területen fahasználat csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történhet. A 3. és 4. szakaszon található fasor egyedeit csak azok egészségi állapotának javítása érdekében szabad gallyazni, azokat kivágni tilos.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.-február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A védett területen található fák, fasorok természetvédelmi kezelése, megóvása, fenntartása, bemutatása a kezelő feladata.
- A területen hulladékot elhelyezni tilos.
- A területen csak burkolatmentes gyalogos és kerékpárút létesíthető abból a célból, hogy a védelem alá vont terület egyrészt pihenőhely céljából, másrészt pedig mint védett természeti terület bemutatható legyen.
- A területen tilos gépi erővel meghajtott járművel behajtani. A területen a szakszerű és eredményes gazdálkodás érdekében történő munkagépekkel való behajtást és ennek a konkrét módját a kezelő állapítja meg.
- A különböző rendeltetésű és állapotú területeken olyan kezelési módokat kell alkalmazni, amelyek az adott területekre érvényes és a legmagasabb szintű szakmai igényeket is kielégítő kezelési követelményeknek is megfelelnek, és ezek alkalmazása feltétlenül biztosítja a védelemmel elérni kívánt célt, amely szerint a védelemmel védett természeti értékek azok maradjanak, amelyek valójában a védelem elrendelésének időpontjában voltak.
- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.

- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

A/ 7. ÖNTÖZÖTT RÉT

A Békéscsabától délre 1900-1901-ben létesítették az Öntözött rétet, kihasználva a többnyire szikes réttalaj adottságait és a terület természetes vízjárását. A mesterséges árasztással, a csatorna és töltésrendszerek kialakításával, felülvetéssel, tápanyag-utánpótlással járó gazdálkodás eredményeképpen az eredeti vegetáció átalakult. A rét egyéb célú hasznosításának kezdete az 1970-es évekre tehető, amikor az északi területeket beépítették, újabb agyagbányákat nyitottak, fejlesztették az agyagfeldolgozás infrastrukturális környezetét, hulladéklerakót létesítettek stb... A máig megmaradt másodlagos természeti környezetben megszűnt a csörgedeztető öntözés, a terület kezdi visszanyerni eredeti képét.

A gazdálkodástörténeti emlékek sorában kiemelkedő, máig fennmaradt értékek az egyes vízkormányzó műtárgyak, a vonalas létesítmények mellé telepített, mára már koros fasorok, köztük jelentős mennyiségű gyümölcsfával

A sajátos, vidékünkre jellemző tájképi értéken túl olyan védett növényfajok találhatók itt, mint az endemikus erdélyi útifű, kiskécskű aszat, fátyolos nőszirm, réti őszirózsa, vagy a fokozottan védett lepkefajunk tápnövénye, a sziki kocsord.

A vizes élőhelyek jellemző madárvilága is megél itt, költőfajként jelen van a fokozottan védett nagy goda és a piros lábú cankó, de a tavaszi és őszi madárvonuláskor is jelentős szerepet kap ez a védett terület. Az időszakosan kiterjedt vízállások jelentős kételtű szaporodóhelyek és itt él a védett halfajunk, a réti csík is. A sekély vízállások és az üde rétek biztosítják a Békéscsabán fészkelő gólyák táplálékbázisának túlnyomó többségét is, így a terület állapota megmutatkozik a mindenkori gólyapopuláció állapotán is.

A terület természetvédelmi jelentőségét jelzi, hogy annak csaknem egésze NATURA 2000 oltalom alatt is áll.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A település külterületi jellegzetes természeti, táji értékeinek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület földtani, felszínalaktani természeti értékeinek, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.
- A terület védett növényeinek, növénytársulásainak megőrzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű (idegenhonos fajok jelenlététől mentes) növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- Az időszakos vízállások és vízfolyások természetközeli állapotának megőrzése, a hagyományos tájhasználat fenntartása.
- A tervezési terület természeti állapotának fenntartása.

- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő védett természeti értékek populációinak megőrzése, a számukra élőhelyül szolgáló élőhelyek fenntartása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- A gazdálkodástörténeti, természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem és földtani örökségünk jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.
- Idegenhonos fajok (selyemkóró, gyalogakác, ezüstfa, bálványfa, zöld juhar stb...) eltávolítása a területről és terjedésének visszaszorítása.
- A hagyományos tájhasználat és a természetközeli gazdálkodási módok visszaállítása, elterjesztése, fenntartása a területen.
- A terület jelenlegi művelési ág szerinti használatának megtartása, a művelési ágtól eltérő gazdálkodás tilalma.
- A gazdálkodás és minden olyan gazdasági célú területhasználati mód tiltása, amely a talaj és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása a tájkép átalakításával járó tevékenységek teljes tiltásával.
- A védett területen élő és táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a kutyakiképző telep és a lovarda területének kivételével tömegrendezvények megtiltása.
- A területen található illegális hulladéklerakók felszámolása.
- A természetes szukcesszió végbemenetelének elősegítése a természetes erdősülési folyamatoknak megfelelően átalakuló egyes gyepterület művelési ágú és mezőgazdasági művelés alól kivett területeken.
- Kímélő, extenzív használattal történő természetvédelmi fenntartás megvalósítása a gyeptípushoz igazodó legeltetéssel, kaszálással.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi oktatási és bemutatási programok biztosítása. A természetvédelmi bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése, a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.

- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Törekedni kell a tavaszi vízállások természetvédelmi szempontú vízkormányzással történő fenntartására. Vízvezetés a földön fészkelő, fokozottan védett madárfajok, pl. nagy goda (*Limosa limosa*), piros lábú cankó (*Tringa totanus*) költési időszakának végéig, június 30-ig tilos. Ettől eltérő vízkormányzás a természetvédelmi kezelő szakmai jóváhagyása mellett lehetséges.
- Az agresszíven terjedő és nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a spontán terjedő fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) egyedeit el kell távolítani.
- A nem gyeper művelési ághoz tartozó füves területek ápolását rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, június 15-e után kell elvégezni.
- A területen tilos az égetés.
- Mechanikai talajmegmunkálás minden módja (tárcsa, rétbetona) és a felületés tilos.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett növény és állatfajok, a természetközeli állapotban fennmaradt növénytakasok kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető.
- A védett növényfajok és a földön fészkelő madarak fészekaljának megóvása érdekében törekedni kell a terület nagyvad-mentesítése, különös tekintettel a vaddisznóra.
- A gazdálkodás során (kaszálás) megtalált, fokozottan védett, földön fészkelő madárfajok fészkeit meg kell kímélni, 50x50 méteres védőzónát a fiókák kirepüléséig meg kell hagyni.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely az Öntözött rét tájképi átalakításával jár (töltések, csatornák, fasorok rendszerének megbontása, feltöltés, talajelhordás) tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A már meglévő építmények tájba illesztése a tulajdonos feladata (pl. kutyakiképző telep takarófásítása).

- A területen található vízkormányzó művek, csappantyúk állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást el kell végezni.

3.1.4. Látogatás

- A terület a földutakon gyalogosan és lóháton szabadon látogatható, az utakról letérni a természeti értékek védelme érdekében nem szabad.
- Nagyobb, 20 főt meghaladó csoportok látogatásának útvonalát a területen szaporodó fajok védelme érdekében egyeztetni kell a természetvédelmi kezelővel.
- A védett terület, a lovarda és a kutyakiképző telep területének kivételével idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat nem szolgálhat, ilyen jellegű tevékenység nem megengedett.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- Technikai sportok üzése és légtérhasználathoz kötődő sporttevékenység 300 méter alatt tilos a területen.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak korlátozottan, a természetvédelmi kezelővel egyeztetett módon lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a természetvédelmi kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.
- Kutatás a területen korlátozottan, a természetvédelmi hatóság engedélyével, valamint a kezelő hozzájárulásával, részletes kutatási terv benyújtásával történhet.
- A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület elhelyezése tilos, ez alól csak a légkábelek földkábelre történő lecserélése lehet kivétel..
- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára biztosítani kell a belépést.
- Fokozottan védett és védett fajoknak otthont adó gyepes területek művelési ágtól függetlenül gyepként tartandók fent.
- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény (magasles, szóró, sózó) a természetvédelmi kezelővel egyeztetett módon lehetséges.
- Vadászat cserkeléssel és lesvadászattal végezhető. A tervezési területen mesterséges vadkibocsátás, zárttéri vadtartás tilos.

- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- Művelési ágtól eltérő használat nem megengedett.
- A védett területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- Parkolás, gépkocsi tárolása tilos a területen.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a természetvédelmi kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak az élőhely-rehabilitációt és a terület hatósági megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák és kiegészítő berendezések (padok, esőbeállók) kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése

- Azokon a becserjésedő gyepterületeken, ahol ez természetvédelmi szempontból indokolt, a cserjésedést, valamint a cserjével borított terület terjedését kaszálással, legeltetéssel, illetve mechanikus cserjeirtással, a vegetációs időn kívül (lehetőleg december 1.-február 28. között), kell megakadályozni.
- A nem őshonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok (pl. fehér akác, gyalogakác, selyemkóró, kanadai aranyvessző, parlagfű) által elfoglalt területeken mechanikai cserjeirtást és szárazúrást, illetve legeltetést kell alkalmazni.
- A legeltetett területeken évente tisztító vagy gazoló kaszálással kell megakadályozni a gyomosodást, mely során a nem őshonos, agresszívan terjeszkedő növényfajok egyedeit el kell távolítani.
- A gyepek kaszálására június 15-e után kerülhet sor. A kaszálás megtalált, fokozottan védett, földön fészkelő madárfajok fészkeit meg kell kímélni, 50x50 méteres védőzónát a fiókák kirepüléséig meg kell hagyni.
- A kaszálás során kiszorító kaszálási módot és vadriasztó láncot kell alkalmazni.

- A lekaszált és bebálázott szénát a kaszálást követő 30 napon belül, száraz talajviszonyok mellett kell a területről elszállítani.
- Talajlazítás, felülvetés, valamint műtrágya, hígtrágya kijuttatása a területen élő védett növényfajok védelme érdekében tilos.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.-február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A természetvédelmi szempontok alapján arra alkalmasnak ítélt, spontán cserjésedő-erdősödő gyepterületeken a használat a természetes szukcessziós folyamatok elősegítésére, vagy fás legelő kialakítására és fenntartására irányulhat.
- A gyepek juh, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók. Kecselegeltetés csak a cserjésedés visszaszorítására, természetvédelmi kezelésként engedhető meg.
- A túllegeltetés egész évben tilos.

3.2.2. Erdők kezelése

- A többségében fasor jellegű erdőterületek természetes, vagy természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja a folyamatos erdőborítottság fenntartása mellett a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, valamint kor- és térszerkezet kialakítása lehet.
- A területen sétatutakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a terület egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell.
- A kezelőnek az erdőtervezés során érvényesítenie kell, hogy a védett természeti területen végzett erdőfelújítás a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történjen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések megvalósítása érdekében érvényesítenie kell az elegyfajok, a száradó, az odvas faegyedek és az erdőszegélyek erdőgazdálkodás során megvalósítandó kíméletét.
- A védelem alá vont területeken véghasznosítás jellegű tarvágást tilos végezni.
- A terület jellege részleteiben sem változtatható meg.

3.2.3. Művelés alól kivett területek kezelése

- A termeléssel kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében új funkció kialakítása csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések végrehajtása érdekében, illetve azokkal összhangban lehetséges.
- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló belvízvédelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges.

- A művelésből kivont területek mentén kialakult élőhelyet, telepített és természetes növényzetet, állatvilágot meg kell őrizni az utókor számára úgy, hogy az egyrészt fenntartsa a település védelmét.

A/8. PÓSTELEKI GÉNREZERVÁTUM

Az 1993-ban Boross László által alapított pósteleki Génrezervátum Békéscsabától 6 km-re elterülő, körülbelül 9,5 hektáros, erdő művelési ágú terület. A génrezervátumba Békés megye számos településén élő jeles faegyedek utódait mentették, őshonos növényfajokat telepítettek, mint pl.: fehér nyár (*Populus alba*), fekete nyár (*Populus nigra*), törékeny fűz (*Salix fragilis*), fehér fűz (*Salix alba*), kocsányos tölgy (*Quercus robur*), magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* ssp. *Pannonica*), magas kőris (*Fraxinus excelsior*), mezei juhar (*Acer campestre*) és tatárjuhar (*Acer tataricus*), de ide kerültek megyénk kastélyparkjainak jellegzetes, exóta faegyedei, a vörös tölgy (*Quercus rubra*), szelíd gesztenye (*Castanea sativa*), vérbükk (*Fagus sylvatica* var.) leszármazottai is.

A génrezervátum helyet ad a régi, az intenzív tömegtermelés miatt kiszorulóban lévő haszonnövényeinknek, gyümölcsfajtáknak, fűszernövényeknek és zöldségféléknek is.

A kert előzetes tervezést követően egy szántó művelési ágú területen létesült, növényállománya többségében betelepített, kisebb hányadában spontán betelepülő, a fás állomány többé-kevésbé egykorú. A területen mesterségesen kialakított vizes élőhely és egy domb is található.

A védett terület elhelyezkedésénél és kiterjedésénél fogva jelentős erdei és vizes élőhely a térség állatfajai számára.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A rezervátum térszerkezetének, növényanyagának, gyűjteményes jellegének, biológiai sokféleségének megőrzése.
- A honos fajokkal telepített állományrészek jellegének és ezek ökológiai állapotának megőrzése.
- A tavak, időszakos vízállások és vízfolyások természetes állapotának megőrzése.
- A tervezési terület természeti állapotának fenntartása.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A természetközeli és park jellegű környezet megőrzésével tegye lehetővé a szabadban történő felüdülést, valamint ismeret- és élményszerzést.

2. Természetvédelmi stratégiák

- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.

- A természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése, különösen hangsúlyozva az ex-situ védelem jelentőségét.
- Az inváziós fajok (bálványfa, zöld juhar, amerikai kőris) eltávolítása a területről és újabb elterjedésének visszaszorítása.
- A gazdálkodás és minden olyan gazdasági célú területhasználati mód tiltása, amely a talaj és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A tervezési területen élő és táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a tömegrendezvények megtiltása.
- A természetes szukcesszió végbemenetelének elősegítése a természetes erdősülési folyamatoknak megfelelően átalakuló egykori szántó művelési ágú területen.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi oktatási és bemutatási programok biztosítása. A természetvédelmi bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (parkfenntartás, az ültetett fás vegetáció ápolása).
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.
- A horgászat és egyéb egyéni szabadidős tevékenységek korlátozása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Az inváziós és az adventív fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a spontán terjedő fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*) egyedeit el kell távolítani.
- A területen a füves területek ápolását rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább kétszer, június 15. és október 31. között kell elvégezni.

- A területen tilos az égetés.
- Mechanikai talajmégmunkálásra és talajlazításra a kertészet kivételével csak kivételesen indokolt esetben, a természetvédelmi kezelővel történt egyeztetést követően kerülhet sor.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett állatfajok kímélete érdekében a cserjeirtás, a faállomány ápolási munkálatai és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető.
- A növényállomány megóvása érdekében törekedni kell a terület nagyvadmentesítésére, különös tekintettel a vaddisznóra, dámszarvasra és az őzre.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a tájkép átalakításával jár, tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület a kezelővel előre egyeztetett módon a földutakon gyalogosan látogatható.
- A tervezési terület idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat nem szolgálhat, ilyen jellegű tevékenység nem megengedett.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- Tömegrendezvény tartása tilos a területen.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak a kezelővel előre egyeztetett módon lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. Az engedélyezett kutatási tevékenység a külön jogszabályban meghatározottakkal, valamint a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően kezdhető meg.
- A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület elhelyezése, különös tekintettel egyes nyomvonalas létesítményekre (út, légvezeték, földkábel, közművek) tilos.

- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény elhelyezése - hordozható magasles kivételével - tilos. Vadászat cserkeléssel és lesvadászattal végezhető.
- Amennyiben a tervezési területen végzett bármilyen földmunka során régészeti leletek kerülnek elő, vagy ennek gyanúja fölmerül, a munka felelős vezetője köteles a felszín bolygatását azonnal abbahagyni, a területileg illetékes múzeumot haladéktalanul értesíteni, a területet és a talált leletet a felelős őrzés szabályai szerint őrizni és a múzeum képviselőjének átadni.
- A területen mindennemű gazdasági, ipari és bányászati tevékenység tilos.
- A területen gépjárművel csak a fenntartással kapcsolatban, a meglévő földúton lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a gyalogos közlekedés megengedett.
- Parkolás, gépkocsi tárolása csak a kialakított parkolóhelyen lehetséges.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen kialakított sétautakat, pihenőhelyeket folyamatosan karban kell tartani, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell azok fenntartásáról.
- Infrastruktúrafejlesztés a természetvédelmi kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- Természetvédelmi infrastruktúraként a továbbiakba csak a terület hatósági megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Erdők kezelése

- Az erdő természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, valamint kor- és térszerkezet kialakítása lehet.
- Az erdőben biztosítani kell, hogy az adott erdőrészletben becsült teljes fatérfogat legalább 5%-a álló és fekvő holtfaaként legyen jelen a területen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során érvényesítenie kell, hogy a védett természeti területen végzett erdőfelújítás a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történjen.

- A kezelőnek az erdőtervezés során érvényesítenie kell az elegyfafajok, az erdőszegélyek erdőgazdálkodás során megvalósítandó kíméletét, valamint a természetközeli állományszerkezet kialakítását.
- A védelem alá vont területeken véghasznosítás jellegű tarvágás tilos.
- A faállomány ápolási munkálatai vegetációs időszakon kívül (lehetőleg december 1. és február 28. között) végezhetők.
- A védelem biztosítása mellett lehetővé kell tenni az erdő igénybevételét a lakosságnak pihenés céljára, a terület parkerdő jellege nem változtatható meg.

A/9. PÓSTELEKI KASTÉLYPARK

„A neobarokk stílusú kastélyt Széchenyi Antalné Wenckheim Krisztina építtette 1906-1909 között. A környező tájképi parkot Puskás István főkertész, majd az I. világháború után Keller Jenő tervezte. A kastély előtti 1,5 ha-os, geometrikus díszkertben, amelyet csak a grófi család tagjai használhattak, bukszusokkal övezett kövázás, kör alakú medence állt. A hátsó kertrészbe artézi kútról táplált mesterséges csónakázótavat létesítettek. A kastély lakosztályaiból több száz méterre is el lehetett látni az erdőbe vágott nyiladékon, vue-n keresztül. Az 1930-as években 600 rózsafajtából álló rózsakertet létesítettek a 14 ha-os tájképi parkban. A közeli gazdasági központba ló vontatta kisvasúton jutottak el. A hatalmas méretű tölgyek, ezüsthársak, lucfenyők mellett vérbükk, tulipánfa, platán, törökmogyoró ékesítette a parkot, amely jelenleg erdei sétahelyként funkcionál. A park épített elemeiből és a felrobbantott kastélyból jelenleg csak romok láthatók.”

(Kertörökségünk: Történeti kertek Magyarországon / Dr. Szikra Éva (szerk.) . – Budapest: MNM Nemzeti Örökségvédelmi Központ, 2011.)

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A város külterületén található kastélyok körül végrehajtott egykori parkosítás, valamint a környékbeli tölgy-kőris-szil ligeterdők jellegzetes táji értékek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület tájképi, kultúrtörténeti értékeinek megőrzése.
- A terület védett állatfajainak, azok szaporodó helyeinek megőrzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű, valamint a parképítés időszakában a területre telepített (invazív fajok jelenlététől mentes) növénytakaró megőrzése, kezelése.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A tervezési terület természeti állapotának fenntartása.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.

2. Természetvédelmi stratégiák

- A természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés.
- Inváziós fajok (bálványfa, zöld juhar, amerikai kőris, japánkeserűfű stb...) eltávolítása a területről és további terjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ág szerinti használatának megtartása, a művelési ágtól eltérő használat tilalma.

- A gazdálkodás, beépítés és minden olyan területhasználati mód tiltása, amely a kultúrtörténeti és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A táji értékek védelmének biztosítása a tájkép-átalakítással járó tevékenységek teljes tiltásával.
- A tervezési területen szaporodó, táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a tömegsport, zenei és egyéb, a park jelentős terhelésével járó rendezvények korlátozása.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi, táj- és kultúrtörténeti oktatási és bemutatási programok biztosítása, bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, ezek eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (parkfenntartás, az ültetett fás vegetáció ápolása).
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. *Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak*

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- A parkápolás során kizárólag olyan beavatkozások végezhetők, amelyek a korabeli park állapotának fenntartását, megújítását szolgálják, továbbá a kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek és a természetvédelmi szempontokkal összeegyeztethetők.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos gyomfa- és cserjefajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A sétányoktól távol eső, balesetveszélyt nem jelentő odvas fákat az odúlakó állatfajok érdekében meg kell kímélni.
- A füves területek ápolását rendszeres fűnyírással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett állatfajok kímélete érdekében a faápolási munkálatok, cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető, ettől eltérni csak közvetlen balesetveszély elhárítása érdekében lehet.
- A védett területen található fafajok megóvása érdekében törekedni kell a terület károsító-mentesítésére, különös tekintettel a platán csipkésposzkára (*Corinthuca*

ciliata), vadgesztenye levélaknázó-molyra (*Cameraria ochridella*) és a farontó bogarakra.

- A védett károsítók, pl. a nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*), nagy höscincér (*Cerambyx cerdo*) eltávolítása, távoltartása során nagy körültekintéssel kell eljárni.
- A park kezelése során figyelembe kell venni, hogy előfordul itt a fokozott védettséget élvező dobozi pikkelyescsiga (*Kovacsia kovacsi*), ezért az esetleges vegyszerkijuttatást, a mikroklimát érintő növényzet- és avareltávolítást a kezelővel előre egyeztetett módon, a fajra figyelemmel kell végezni.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a tájkép átalakításával, a romkert karakterének és az erdei ökoszisztéma megváltoztatásával jár, tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A területen megtalálható, az egykori uradalomhoz tartozó épületek, valamint Gróf Széchenyi Antal síremlékének állapotát és ezek környékét rendszeresen ellenőrizni kell.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület szabadon látogatható.
- A terület idegenforgalmi és rekreációs célokat is szolgál, de az ilyen jellegű tevékenységet a természetvédelmi érdekekkel összhangba kell hozni.
- Parkolás, gépkocsi tárolása a kijelölt parkolóhelyen kívül tilos.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A védett terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak korlátozottan, a mindenkori természeti állapot figyelembe vétele mellett lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények további kialakítása és folyamatos karbantartása kívánatos.
- A kialakított vadsparkban élő állatok egészségének megőrzése érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani az esetleges fertőző betegségek elhárítására.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A kastélypark területén új építmény, épület elhelyezése, különös tekintettel egyes nyomvonalas létesítményekre (út, légvezeték) tilos.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.

- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a parkfenntartás céljából, a kijelölt utakon lehet közlekedni, egyéb helyeken a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területen nem folytathatók technikai sportok, és nem tarthatók tömegsport rendezvények.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell fenntartani, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni, ezeket folyamatosan karban kell tartani.
- A terület határán a védettséget jelző táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak az élőhely-rehabilitációt, a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak az egykori erdészház korszerűsítésére, fejlesztésére, a tájékoztató táblák és eszközök kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park berendezéseinek állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Erdők kezelése

- Az erdő természetes, vagy természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, valamint kor- és térszerkezet kialakítása lehet.
- Az erdőben biztosítani kell, hogy az adott erdőrészletben becsült teljes fatérfogat legalább 5%-a álló és fekvő holtfaaként legyen jelen a területen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során érvényesítenie kell, hogy a védett természeti területen végzett erdőfelújítás a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történjen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések megvalósítása érdekében érvényesítenie kell az elegyfajok, a száradó, az odvas faegyedek és az erdőszegélyek erdőgazdálkodás során megvalósítandó kíméletét, valamint a természetközeli állományszerkezet kialakítását.
- A védelem alá vont területeken 1 hektárt meghaladó véghasznosítás jellegű tarvágást tilos végezni.

- A faápolási munkálatok, cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (lehetőleg december 1. és február 28. között) végezhető, ettől eltérni csak közvetlen balesetveszély elhárítása érdekében lehet.

A/10. SZÉCHENYI LIGET A CSATLAKOZÓ IZRAELITA

TEMETŐVEL

A Széchenyi ligetet, mint népkertet 1850-ben létesítették a korábbi temetkezőhely parkosításával, jelen elnevezését pedig 1860. augusztus 13-án kapta. Nyugatról az Élővíz-csatorna, délről a Kórház utca, keletről a Békéscsabai Előre stadionja, északról az izraelita temető és az új zsinagóga határolja, mely utóbbi lényegében a ligettel egységes tömböt alkot. Területe hozzávetőlegesen kb. 0,5 km². A gazdag madárvilággal rendelkező liget idős faállományban igen értékesek az öreg kocsányos tölgyek.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A település belterületén végrehajtott egykori parkosítás, az Élővíz-csatorna partjának városi szakaszán található jellegzetes táji értékek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület tájképi, várostörténeti értékeinek megőrzése.
- A terület védett állatfajainak, azok szaporodó helyeinek megőrzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű, valamint a parképítés időszakában a területre telepített (invazív fajok jelenlététől mentes) növénytakaró megőrzése, kezelése.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A tervezési terület természeti állapotának fenntartása.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.

2. Természetvédelmi stratégiák

- A természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés.
- Inváziós fajok (bálványfa, zöld juhar, japánkeserűfű stb...) eltávolítása a területről és további terjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ág szerinti használatának megtartása, a művelési ágtól eltérő használat tilalma.
- A gazdálkodás, beépítés és minden olyan területhasználati mód tiltása, amely a kultúrtörténeti és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A táji értékek védelmének biztosítása a tájkép-átalakítással járó tevékenységek teljes tiltásával.
- A tömegsport- és egyéb, a liget jelentős terhelésével járó rendezvények oly módon történő megszervezése, hogy a tervezési területen szaporodó, táplálkozó élőlények zavartalansága biztosított legyen.

- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi, táj- és kultúrtörténeti oktatási és bemutatási programok biztosítása, bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (parkfenntartás, az ültetett fás vegetáció ápolása).
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- A parkápolás során kizárólag olyan beavatkozások végezhetők, amelyek az erdő-ökoszisztéma működési folyamatainak megvalósulásához, továbbá a kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek és a természetvédelmi szempontokkal összeegyeztethetők.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos gyomfa- és cserjefajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A füves területek ápolását rendszeres fűnyírással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A területen tilos az égetés.
- Mechanikai talajmegtisztítás és talajlazítás csak indokolt esetben, kéziszerszámokkal végezhető.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett állatfajok kímélete érdekében a faápolási munkálatok, cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és február 28. között) végezhető, ettől eltérni csak közvetlen balesetveszély elhárítása érdekében lehet.
- A védett területen található fafajok megóvása érdekében törekedni kell a terület károsító-mentesítésére, különös tekintettel a platán csipkésposkára (*Corinthus ciliata*), vadgesztenye levélaknázó-molyra (*Cameraria ochridella*) és a farontó bogarakra.
- A védett károsítók, pl. a nagy szarvasbogar (*Lucanus cervus*), nagy hörcsincér (*Cerambyx cerdo*) eltávolítása, távoltartása során nagy körültekintéssel kell eljárni.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a tájkép átalakításával jár, tilos.

- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A területen található a Mohácsy Mátyás szobor, a kolerajárvány emlékére állított emlékoszlop, valamint az izraelita temető állapotát és ezek környékét rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást el kell végezni.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület szabadon látogatható.
- A terület idegenforgalmi és rekreációs célokat is szolgál, de az ilyen jellegű tevékenységet a természetvédelmi érdekekkel összhangba kell hozni.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A védett terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak korlátozottan, a mindenkori természeti állapot figyelembe vétele mellett lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények további kialakítása és folyamatos karbantartása kívánatos.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen új építmény, épület elhelyezése, különös tekintettel egyes nyomvonalas létesítményekre (út, légvezeték, földkábel, közművek) tilos.
- Amennyiben a tervezési területen végzett bármilyen földmunka során régészeti leletek kerülnek elő, vagy ennek gyanúja fölmerül, a munka felelős vezetője köteles a felszín bolygatását azonnal abbahagyni, a területileg illetékes múzeumot haladéktalanul értesíteni, a területet és a talált leletet a felelős őrzés szabályai szerint őrizni és a múzeum képviselőjének átadni.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a kijelölt utakon lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a park fenntartásával kapcsolatos munkagéppel történő, valamint a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területen nem folytathatók technikai sportok, és nem tarthatók tömegsport rendezvények.
- A területhez tartozó partszakaszról az Élővíz-csatornából történő felszíni vízkivétel tűzoltáshoz szükséges tűzivízen kívül tilos.
- Parkolás, gépkocsi tárolása a kijelölt parkolóhelyen kívül tilos.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell fenntartani, a terület jelentőségét és értékeit bemutató újabb tájékoztató táblákat kell kihelyezni, ezeket és a már meglévő táblákat folyamatosan karban kell tartani.
- A terület határán a védettséget jelző táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak az élőhely-rehabilitációt, a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák és eszközök kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Közpark, művelés alól kivett terület kezelése

- A park természetközeli állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fajokösszetétel, a kor- és térszerkezet kialakítása, valamint a faállomány egészségi állapotának fenntartása, javítása lehet.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.
- A védetté nyilvánított park fájának természetvédelmi kezelése, megóvása, fenntartása, bemutatása a kezelő feladata.
- A kiszáradt, vagy veszélyessé vált fák eltávolítása balesetvédelmi szempontból kívánatos, a kivágott fák pótlását fajazonos egyedekkel kell megoldani. A csemeték utógondozása a fenntartó feladata.
- A terület jellege - részleteiben sem - változtatható meg.

3.2.2. Temető, művelés alól kivett terület kezelése

- A temető növényállományának tartós fenntartása érdekében tett beavatkozások célja csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő a faállomány egészségi állapotának fenntartása, javítása lehet.
- A vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) egyedek és fasorok tartós fennmaradását folyamatos vadgesztenye levélaknázó-moly (*Cameraria ochridella*) elleni kezeléssel kell megoldani, a lehullott lombot október folyamán maradéktalanul el kell távolítani.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.-

február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni, ettől eltérni csak balesetveszély elhárítása esetében lehet.

- Helyenként szükséges az özönnövények, adventív fajok és cserjék eltávolítása.
- A tulajdonosoknak, kezelőknek a tulajdonukban, kezelésükben álló ingatlanokat és az ezeken található helyi természeti értékeket szakszerűen úgy kell kezelniük, hogy azok megmaradjanak annak, amelyek a védelem alá helyezéskor voltak.
- A területen hulladékot elhelyezni tilos.
- A területen csak gyalogos közlekedés lehetséges, a területre gépi erővel meghajtott járművel behajtani csak a fenntartási munkálatokkal kapcsolatban lehet.
- A területet beépíteni nem szabad.

A/11. ÉLŐVÍZ-CSATORNA KÉT OLDALA VESZELYTŐL SIKONYIG, A GERLAI Ó-KÖRÖS ÉS ÉLŐVÍZ-CSATORNA TALÁLKOZÁSÁIG, Ó-KÖRÖS (GERLAI HOLTÁG)

„A mesterségesen létesített Élővíz-csatorna medrét a békéscsabaiak 1770-ben kezdték el ásni. A cél a belvizek lecsapolása, a település bekapcsolása a Körösök vízrendszerébe, s ezzel egy Gyula-Békéscsaba közötti vízi út megteremtése volt. A XVIII. század végén megindult vízi szállítás lehetőséget adott arra, hogy a Partiumból a fejlődő város építkezéseihez rönkfát szállíthassanak az olcsó vízi úton. Ma már csak belvízelvezető szerepe maradt fenn a csatornának. A város a vízfolyás Veszelytől Sikonyig tartó 14 kilométer hosszú szakaszát helyezte védelem alá. A csatorna vízterében fajgazdag mocsári növényzet él. Partján hangulatos nádasok, apró rétek, ligetek alakultak ki. A tiszta vízben megtalálható a védett tompa folyami kagyló. A terület kiváló kutatója, Réthy Zsigmond 9 hal-, 6 kételtű-, 3 hüllő-, 73 madár- és 18 emlősfaj előfordulását jegyezte föl a csatorna vízterében és partszegélyében. Kiemelt értéket jelent az erős vidrapopuláció.” - (A Marostól a Sárrétig: A Körösvidék természeti értékei / Rakonczay Zoltán (szerk.). – Mezőgazda Kiadó, 2006.)

Az Élővíz-csatorna békéscsabai szakasza természetvédelmi szempontból alapvetően három, egymástól jól elkülöníthető egységre osztható fel.

1. Veszelytől a belterület határáig

Az ártéri ligeterdő jellegzetes fajai találhatóak meg itt, gyakran adventív, inváziós fajok társaságában. Idegenforgalmi és sportcélokra használt terület.

2. Belterületi szakasz

Többnyire kezelt, biodiverzitását tekintve szegényes, de városképi jelentőségű, zömében fasor jellegű terület.

3. Belterület határától Sikonyig

Idős jellegfák, botolófüzek jellemezte, kissé elvadult, erősen cserjésedett szakasz két kisebb szántófolttal, mely a valóságban kertként funkcionál.

Természetvédelmi szempontból elsősorban a két, külterületi egység jelentős, míg a belvárosi terület meghatározza Békéscsaba jellegét.

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- Az Élővíz-csatorna bel- és külterületi szakaszai jellegzetes táji értékeinek, valamint a történelmi múlt emlékeinek és a területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület felszínalaktani, természeti, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.

- A természetes szerkezetű és fajösszetételű növénytakaróval fedett terület megőrzése, illetve kialakítása, idegenhonos fajoktól való mentesítése, ezek terjedésének megakadályozása..
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A vízfolyás és az azt szegélyező erdő és töltés természetközeli állapotának megőrzése, a hagyományos tájhasználat során kialakult táj fenntartása, különös tekintettel a koros faegyedekre és a botolófűzekre.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő fokozottan védett és védett természeti értékek, különösen a vízi életközösségek, fajok populációinak megőrzése, és a számukra élőhelyül szolgáló élőhely fenntartása.
- Az Élővíz-csatorna, mint zöldfolyosó, a vándorló állatfajok vonulási helyszíne zavartalanságának biztosítása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- A terület védettségének haladéktalan ingatlan-nyilvántartási bejegyzése.
- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- Kultúrtörténeti, természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem jelentőségének hangsúlyozására a bemutatás során.
- Inváziós fajok (bálványfa, zöld juhar, japánkeserűfű stb...) eltávolítása a területről és további terjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ágainak természetvédelmi szempontú változtatása, szántó művelési ágú területek őshonos fafajokkal történő erdősítése, az erdő művelési ágban lévő területek művelésből történő kivonása és közparkká alakítása, a jövőbeni művelési ágak szerinti használat betartatása, az attól eltérő gazdálkodás tilalma.
- Erdőhasználat során a botolófűzek kitermelése tilos.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása a tájkép-átalakítással járó tevékenységek teljes tiltásával.
- Cserjésedett gyepterületeken az invazív fajok visszaszorítása a honos cserjefajok kímélete mellett.
- A tervezési területen élő és táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a tömegsport- rendezvények megtiltása.
- A természetes szukcesszió végbemenetelének elősegítése a természetes erdősülési folyamatoknak megfelelően átalakuló szántó, gyepterület művelési ágú és mezőgazdasági művelés alól kivett területeken.
- Természetkímélő használattal történő gyepgazdálkodás megvalósítása a gyepfűpushoz igazodó legeltetéssel, kaszálással.

- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő természetvédelmi oktatási és bemutatói programok biztosítása. A természetvédelmi bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (az ültetett fás vegetáció ápolása).
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.
- A horgászat és egyéb egyéni szabadidős tevékenységek szabályozása, korlátozása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Kizárólag olyan beavatkozások végezhetők a területen, amelyek az erdei és a vízi ökoszisztéma működési folyamatait feltáró védelmi program megvalósulásához, továbbá a területhez köthető kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A területen a füves területek ápolását lehetőség szerint legeltetéssel, vagy rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A kaszálást évente legalább egyszer, június 15-e után kell elvégezni, lehetőség szerint el kell végezni a területek őszi sarjúkaszálását is.
- A területen tilos az égetés.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett fajok élőhelyének kímélete érdekében a cserjeirtás és az idegenhonos fafajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (november 1. és február 28. között) végezhető.
- Az Élővíz-csatorna vízszintjét (rendkívüli helyzetek kivételével) a mederben és a partszegélyben élő állat- és növényfajok életjelenségeihez (szaporodás, vándorlás, telelés) kell igazítani.

- Mederkotrás, a part menti növényzet vízügyi szempontból szükséges irtását úszókotról, a szaporodási és a telelési időszak között, augusztus 1 és október 30-a között lehet végezni.
- A vándorló állatok védelme érdekében gondoskodni kell a partmenti erdősáv folytonosságáról.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a jellegzetes tájkép átalakításával jár, tilos.
- A védet területen található, tájképi és kultúrtörténeti szempontból jeles faegyedek megóvása, folyamatos ápolása az alábbiak szerint szükséges:
- Botolófűzek: az üreges törzsekből a botolás elmaradásával jelentős méretűre nőtt ágak levágásával meg kell menteni a hasadásra hajlamos egyedeket.
- Az egyedileg is védett Bandikafa és Cimborafa környezete kezelésre szorul. Mindkét egyedet bozótos vesz körbe, melynek eltávolítása szükséges. Az elhaló ágak sebeket szakítva hasadnak le a törzsről, melyek kezelését meg kell oldani.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A területen található emlékmű állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást el kell végezni.

3.1.4. Látogatás

- A tervezési terület szabadon látogatható.
- A védett terület oktatási, idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat is szolgál, ezért a part mentén jelezni kell a terület védettségét, valamint a terület élővilágát, történeti vonatkozásait bemutató tájékoztató táblák kihelyezése is javasolt.
- A védett területen jogszerű gazdálkodást folytatók, munkát végzők részére tevékenységük elvégzése érdekében biztosítani kell a belépést.
- Horgászat a vonatkozó jogszabályok betartása mellett végezhető.
- A védett területen az elektromos motorral hajtott csónakok használata, valamint az evezős sporthajózás korlátozások mellett megengedett.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A tervezési terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása, annak jelentős zavarása nélkül korlátozás nélkül lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.6. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen jogszerű gazdálkodást, munkavégzést folytatók számára biztosítani kell a belépést.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természeti rendszerekkel, a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.

- A területen gépjárművel csak a meglévő földúton lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területhez tartozó partszakaszról történő felszíni vízkivétel tűzoltáshoz szükséges tűzivízen kívül tilos.

3.1.7. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen ki kell bővíteni a jelenlegi sétautakat, pihenőhelyek rendszerét, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a fenntartóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a természetvédelmi érdekekkel összhangban, a kezelővel, az erdő- és vízgazdálkodóval történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak a terület határának megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- Oktatást és bemutatást szolgáló infrastruktúra fejlesztése csak a tájékoztató táblák és kisebb kiegészítő berendezések (padok, esőbeállók stb...) kihelyezésére korlátozódhat.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és egyéb berendezések állapotát a fenntartónak rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése

- A kaszáló- és betakarítógépeken vadriasztó berendezés használata kötelező.
- A mezőgazdasági táblákat elválasztó mezsgyék, sövények, útszegélyek megóvásáról (vegyszerterhelés, feltörés, taposás stb...) az alkalmazott technológia során gondoskodni kell.
- Szántó területen nem mezőgazdasági termelésből származó anyagot tárolni, kerítést létesíteni tilos.
- A művelésből kivont szántó gyepesedését, erdősödését őshonos cserje és fajok beültetésével, a továbbiakban a szukcessziós folyamatok biztosításával kell megoldani.

3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése

- A gyepek invazív fajokkal történő cserjésedését szelektív, az őshonos cserjefajokat kímélő kézi cserjeirtással kell visszaszorítani, vegetációs időszakon kívül (november 1-február 28.).

- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (november 1.-február 28.), száraz, fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A természetes gyepek, kopárok beavatkozás nélkül tartandók fenn, ez alól kivételt képez az özönnövények eltávolítása.
- A gyeppen megjelenő idegenhonos és invazív fajok (gyalogakác, fehér akác, ördögcérna) szórványosan előforduló egyedeit el kell távolítani a gyepterületéről.
- A gyepek juh, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók. A kecskével történő legeltetés egyedi elbírálás alá esik. Egyéb állatfaj legeltetése tilos.
- A túllegeltetés egész évben tilos.
- A tulajdonosoknak, kezelőknek a tulajdonukban, kezelésükben álló ingatlanokat és az ezeken található helyi természeti értékeket szakszerűen úgy kell kezelniük, hogy azok megmaradjanak annak, amelyek a védelem alá helyezéskor voltak.

3.2.3. Erdők kezelése

- Az erdők természetvédelmi szempontú kezelése érdekében a beavatkozások célja – a folyamatos erdőborítottság fenntartása mellett - csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, valamint kor- és térszerkezet kialakítása lehet.
- A termőhelynek megfelelő őshonos, állományalkotó főfafajok (*Populus*, *Salix*, *Fraxinus*, *Acer*, *Ulmus*, *Quercus*) mag- és sarjeredetű természetes felújításának feltételei adottak, így az Élővíz-csatorna külterületi szakaszain ezt a felújítási módot kell alkalmazni.
- Az állami tulajdonú erdő művelési ágú, valamint a művelésből kivett, de a valóságban erdővel fedett területeken biztosítani kell, hogy az adott erdőrésztelben becsült teljes fatérfogat legalább 5%-a álló és fekvő holtfaaként legyen jelen a területen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során kiadott véleményében érvényesítenie kell, hogy a védett természeti területen végzett erdőfelújítás a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek alárendelten történjen.
- A kezelőnek az erdőtervezés során kiadott véleményében érvényesítenie kell a védetté nyilvánítás céljának az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések megvalósítása érdekében az őshonos, társulásalkotó elegyfajfajok, a száradó, az odvas, a „böhöncösödő” faegyedek és az erdőszegélyek erdőgazdálkodás során megvalósítandó kíméletét, valamint a természetközeli állományszerkezet kialakítását.
- A védelem alá vont területeken véghasznosítás jellegű tarvágás, a bokros területek irtása tilos.
- Az erdőgazdálkodásra vonatkozó további részletes előírásokat a körzeti erdőterv tartalmazza.

3.2.4. Művelés alól kivett területek kezelése

- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló árvízvédelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges
- A termeléssel és szolgáltatással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében új funkció kialakítása csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések végrehajtása érdekében, illetve azokkal összhangban lehetséges.
- A védett terület növényzetét, állatvilágát, vegetációit meg kell őrizni az utókor számára úgy, hogy az egyrészt elsődleges vízügyi szerepét betöltse, másrészt a tájképi értékek és az élővilág megmaradjon, és kárt ne szenvedjen.
- Az Élővíz-csatorna belvárosi szakaszán (2.) a fával és cserjékkel borított területeken az oda nem illő cserje-, illetve gyomfajokat talajfelszíni mechanikus gyomirtással kell eltávolítani. A megfelelő állapotot a védett terület e szakaszának növényegyedeinek nyesésével, egészségügyi célzatú ápolásával, a kiszáradt egyedek eltávolításával kell biztosítani.
- Gondoskodni kell az idős tanúfák, tekintélyes korú növénykülönlegességek védelméről, ápolásáról.
- A száraz, beteg egyedek eltávolítása során figyelmet kell fordítani az odúlakó állatfajokra (denevérek, madarak).

Ó-KÖRÖS (GERLAI HOLTÁG)

„Miután a gerlai Fehér-Körös 1858 után holtág lett, 1864-ben az Arad megyei Nádor-csatornával kötötték össze. így újból élővízhez jutva, már nemcsak kanálisnak (canalis, mint hajócsatorna), de Nádor-csatornának, Körös-csatornának és Élővíz-csatornának is nevezték. Az utóbbi évtizedekben szinte nemzedékenként változik, ki hogy nevezi, de leginkább Körös-csatorna vagy Élővíz-csatorna a neve.”

(Adatok és gondolatok a békéscsabai Élővíz-csatorna életközösségéhez / Réthy Zsigmond. - Natura Bekesiensis 2. - Békéscsaba, 1996. 5-36 p.,)

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- Az egykori Fehér-Körös meder mentén található tanyák, zártkertek, a település kül- és belterületi jellegzetes táji értékeinek, valamint az egykori vízszabályozás történeti emlékeinek és a hozzá kapcsolódó másodlagosan kialakult természeti környezet megóvása, fenntartása.
- A meanderező vízfolyás a folyószabályozások előtti Alföld jellegzetes maradványeleme, kiemelkedő feladat az unikális terület földtani, felszínalaktani természeti értékeinek, valamint táji értékeinek megőrzése, fenntartásukat szolgáló kutatások végzése.

- A természetes szerkezetű és fajösszetételű (idegenhonos fajok jelenlététől mentes) növénytakaróval fedett, természetközeli terület megőrzése, valamint a jellegzetes tanya- és kertszerkezet, az egykori kertkultúra és a hozzá köthető kultúrnövény fajták fenntartása.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését, kultúrtörténeti emlékeink bemutatását szolgáló oktatási, nevelési, tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A tervezési terület sajátosan összetett botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.
- A tervezési területen élő fokozottan védett és védett természeti értékek, különösen a vízi, vízparti életközösségek megőrzése, és a számukra élőhelyül szolgáló víztér és a parti zóna védelme, fenntartása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- A védelem kiterjesztése a víztérre, a tanyákra, kertekre, a part mentén elhelyezkedő erdő és gyepterületekre, valamint a művelésből kivett mocsárra, nádasra.
- A terület táji értékei védelmének biztosítása a tájkép-átalakítással járó tevékenységek teljes tiltásával.
- A hagyományos tájhasználat és a természetközeli gazdálkodási módok visszaállítása, elterjesztése, fenntartása a területen.
- Adventív, inváziós fajok (bálványfa, amerikai kőris, zöld juhar, japánkeserűfű, csicsóka stb...) eltávolítása a területről és további elterjedésének visszaszorítása.
- Zavartalan feltételek biztosítása a terület természeti és kultúrtörténeti értékeinek megismerését és fenntartását szolgáló kutatásokhoz.
- A terület sajátosságait, értékeit előtérbe helyező ismeretterjesztés, valamint a természetvédelmi szemlélet erősödésének elősegítése különös tekintettel a természetvédelem és kulturális örökségünk jelentőségének hangsúlyozására.
- Minden olyan területhasználati mód tiltása, amely a táj és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A természetközeli állapotban lévő élőhely beavatkozás nélküli fenntartása.
- A területen található szennyező források megszüntetése, stégek, horgászhelyek felülvizsgálata, ellenőrzése, újabb építmények elhelyezésének korlátozása.
- Gyepterületek legeltetéssel, legeltetés hiányában kaszálással való fenntartása.
- A látogatók számára az igényeiknek megfelelő oktatási és bemutatási programok biztosítása. A bemutatóhelyek fenntartása, fejlesztése.
- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (özönfajok eltávolítása, a fás vegetáció ápolása, szennyeződés eltávolítása).

- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tevékenységek korlátozása.
- A terület rendeltetésével és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel nem összeegyeztethető tömegrendezvények kizárása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek védelme

- A vízfolyás medervonulatának megváltoztatása, a kanyarulatok átvágása, új mederszakaszok kialakítása tilos.
- A mederprofil megváltoztatása csak a tisztító kotrások alkalmával megengedett, a munkálatok során előforduló sérüléseket helyre kell állítani.
- A területen található tanyadombok bolygatása, elhordása tilos.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- Gondoskodni kell a folyóág természetvédelmi szempontú vízellátásáról.
- A területen a füves területek ápolását legeltetéssel, vagy rendszeres kaszálással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- Gondoskodni kell a mederben helyenként, de elsősorban a Sikonyi-zsilipnél feltorlódó kommunális hulladék eltávolításáról.
- Gondoskodni kell a mederben helyenként, de elsősorban a Sikonyi-zsilipnél feltorlódó növényzet (békalencse, közönséges rence, avar) eltávolításáról.
- A medertisztítás során képződött szerves hulladékot, növényi részeket, iszapot a területről el kell távolítani.
- A mederben és a partélen végzendő fenntartási munkálatokat (kotrás, növényzet, szennyezés eltávolítása) a szaporodási és telelési időszakon kívül, augusztus 15 és október 15 között kell elvégezni.
- A fás vegetációhoz kapcsolódó fenntartási, ápolási munkák, a nem kívánt fajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1 és február 28 között) végezhető.
- Az agresszíven terjedő, vagy nem őshonos fajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A védett területhez csatlakozó szántó művelési ágú területekről való vegyszerterhelést tervezett mezsgyeszerkezettel, cserjesáv kialakításával kell megakadályozni
- A területen az avar égetése tilos.

3.1.3. Fajok védelme

- Az élőhelyek változatossága eredményezi a terület magas biodiverzitását. Ennek megőrzése érdekében fent kell tartani ezt a változatosságot.
- A halak, kételtűek szaporodása érdekében a hínárnövényzetet csak a szaporodási időszak végeztével lehet vágni.
- A parti növényzet kezelése (cserjeirtás, nádvágás) a fészkelő madárfajok védelme érdekében csak a vegetációs időn kívül végezhető.
- A mederben és a partélen talajmunka a telelő hal- és kételtűfajok, valamint a mocsári teknős védelme érdekében október 15 és március 15 között nem végezhető.
- A természetes életközösség részét nem képező fajok (vízi dísnövények, tájidegen hal- és teknősfajok) betelepítése tilos.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- A védettséget ki kell terjeszteni a tájképi környezet minden elemére, így az egykori Fehér-Körös meder mentén található tanyákra, zártkertekre, a jellegzetes táji értékekre, az egykori vízszabályozás történeti emlékeire és a hozzá kapcsolódó másodlagosan kialakult természeti környezetre.
- Minden tevékenység, amely a tájkép átalakításával jár, tilos.
- A terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A már meglévő, a terület tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építményeket, egyéb létesítményeket (elhagyott, használaton kívüli bódék, stégek, horgászkunyhók) el kell távolítani.

3.1.5. Látogatás

- A terület a kijelölt utakon szabadon látogatható.
- A tervezési terület idegenforgalmi, üdülési és rekreációs célokat is szolgálhat, az ilyen jellegű tevékenység a természetvédelmi érdekek figyelembevétele mellett javasolt.

3.1.6. Oktatás és bemutatás

- A terület alkalmas a természeti és kultúrtörténeti értékek bemutatására, oktatási, idegenforgalmi célú hasznosításra.
- Oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően helyezhetők el és üzemeltethetők.

3.1.7. Kutatás, vizsgálatok

- Természettudományos kutatás a területen korlátozottan, a természetvédelmi hatóság engedélyével, valamint a tulajdonos hozzájárulásával, a terület természetvédelmi kezeléséért felelős önkormányzattal egyeztetett módon, részletes kutatási terv benyújtásával történhet.

3.1.8. Terület- és földhasználat

- A tervezési területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény (magasles, szóró, sózó) elhelyezése tilos. A tervezési területen tilos a vadetetés, a mesterséges vadkibocsátás valamint a zárttéri vadtartás.
- A védett területen gazdasági tevékenység csak a természetvédelmi kezelő előzetes hozzájárulásával lehetséges.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a meglévő utakon lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a gyalogos közlekedés megengedett.
- A területen nem folytathatók technikai sportok, és nem tarthatók tömegsport rendezvények.
- A csatorna vizén csak kézi erővel meghajtott vízi járműveket lehet közlekedni.
- A területhez tartozó partszakaszról a csatornából történő felszíni vízkivétel (az egyedileg elbírált esetektől eltekintve, pl. horgászto üzemeltetés) tűzoltáshoz szükséges tűzivízen kívül tilos.
- Parkolás, gépkocsi tárolása tilos a területen.

3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétatutakat, pihenőhelyeket kell létesíteni, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni.
- Tanösvények, természetvédelmi célú bemutatóhelyek kialakítása, karbantartása a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- A terület határán tájékoztató táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Infrastruktúrafejlesztés a védelem céljával összhangban, a kezelővel történt előzetes egyeztetést követően végezhető.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak az élőhely-rehabilitációt és a terület hatósági megjelölését, valamint a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra állapotát a kezelőnek rendszeresen ellenőriznie kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Művelés alól kivett területek kezelése

- A védett terület teljes egészében művelés alól kivett töltés, mely a valóságban több helyen kert, gyepes, cserjésedett, erdősült terület, nádas partszegély, így a természetvédelmi kezelést ezek figyelembevételével kell meghatározni.
- A területen megjelenő adventív és özőnfajok szórványosan előforduló egyedeit el kell távolítani, a további terjedést meg kell gátolni.
- A gyepes területek cserjésedését szelektív, kézi cserjeirtással kell visszaszorítani, vegetációs időszakon kívül (december 1 és február 28 között).
- A gyepek juh, szarvasmarha, ló legeltetésével vagy kaszálással hasznosíthatók.

- Az erdősödött területrészeken és az erdőszegélyekben korhadék- és odúlakó élőlények érdekében biztosítani kell az elegyfajfajok, a száradó, az odvas, a böhöncösödő faegyedek kíméletét is, valamint a természetközeli állományszerkezet kialakulását.
- A fahasználat jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (december 1.- február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni.
- A védelem alá vont területeken véghasznosítás jellegű tarvágást, élőfák kivágását, a bokros területek irtását, beleértve a tisztítást is, tilos végezni.
- A vízgazdálkodással kapcsolatban művelés alól kivett területek esetében a polgárok és vagyontárgyaik biztonságát garantáló árvízvédelmi célú beavatkozásokon túl fenntartási és kivitelezési célú munkavégzés csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében lehetséges.

A/12. GERLAI KASTÉLYPARK

„A gróf Wenckheim család 1854 és 1860 között Ybl Miklós tervei szerint romantikus kastélyt és kápolnát építtetett és parkot alakíttatott ki Gerlán. Az egykori kastélypark maradványfái közül igen jelentős egy 600 cm törzskerületű kocsányos tölgy (*Quercus robur*), valamint több 100 év körüli fa: piramis tölgy (*Quercus robur* 'Pyramidalis'), mezei juharok (*Acer campestre*), vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), törökmogyoró (*Corylus colurna*), tiszafa (*Taxus baccata*) és közönséges platánfák (*Platanus x acerifolia*).” - (A Marostól a Sárrétig: A Körösvidék természeti értékei / Rakonczay Zoltán (szerk.). – Mezőgazda Kiadó, 2006.)

Természetvédelmi kezelési terv

1. Természetvédelmi célkitűzések

- A településrész központi részén végrehajtott egykori parkosítás, valamint a Weinckheim-család kastélya, mint a történelmi múlt emléke és a további, területen található kultúrtörténeti értékeknek a megóvása, fenntartása.
- A terület tájképi, helytörténeti értékeinek megőrzése.
- A terület védett állatfajainak, azok szaporodóhelyeinek megőrzése.
- A természetes szerkezetű és fajösszetételű, valamint a parképítés időszakában a területre telepített (invazív fajok jelenlététől mentes) növénytakaró megőrzése, kezelése.
- A természetvédelmi szemlélet erősítését szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása, fejlesztése.
- A tervezési terület természeti állapotának fenntartása.
- A tervezési terület botanikai és zoológiai értékeinek széles körű feltárása, majd természetvédelmi helyzetük folyamatos figyelemmel kísérése.

2. Természetvédelmi stratégiák

- A természettudományi és természetvédelmi célú ismeretterjesztés.
- Inváziós fajok (bálványfa, zöld juhar, japánkeserűfű stb...) eltávolítása a területről és e fajok további terjedésének visszaszorítása.
- A terület jelenlegi művelési ág szerinti használatának megtartása, a művelési ágtól eltérő használat tilalma.
- A gazdálkodás, beépítés és minden olyan területhasználati mód tiltása, amely a kultúrtörténeti és a védett természeti értékek veszélyeztetésével járhat.
- A táji értékek védelmének biztosítása a tájkép-átalakítással járó tevékenységek teljes tiltásával.
- A területen szaporodó, táplálkozó élőlények zavartalanságának biztosítása érdekében a tömegsport és egyéb, a liget jelentős terhelésével járó rendezvények korlátozása szükséges, azok csak a szomszédos sportpályán rendezhetők.

- Alap- és alkalmazott kutatási programok végrehajtása, a terület természeti értékeinek folyamatos, rendszeres megfigyelése, a megfigyelések eredményeinek dokumentálása a természetvédelmi kezelési feladatok szakmai megalapozása érdekében.
- A terület fenntartása aktív kezeléssel (parkfenntartás).
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra fejlesztése (tervezés és kivitelezés), a bemutatás Békéscsaba város turisztikai elképzeléseivel összhangban történő megvalósítása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

- A parkápolás során kizárólag olyan beavatkozások végezhetők, amelyek az erdő-ökoszisztéma működési folyamatainak működéséhez, valamint a kulturális örökségvédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlenül szükségesek és a természetvédelmi szempontokkal összeegyeztethetők.
- Agresszíven terjedő vagy nem őshonos gyomfa- és cserjefajok visszaszorításával meg kell akadályozni az élőhelyek degradációját.
- A füves területek ápolását rendszeres fűnyírással és a lekaszált növényi anyag eltávolításával kell biztosítani.
- A területen tilos az égetés.
- Mechanikai talajmegmunkálás és talajlazítás csak indokolt esetben, kéziszerszámokkal végezhető.

3.1.2. Fajok védelme

- A védett állatfajok kímélete érdekében a faápolási munkálatok, cserjeirtás és az idegenhonos fajok eltávolítása vegetációs időszakon kívül (december 1. és március 31. között) végezhető, ettől eltérni csak közvetlen balesetveszély elhárítása érdekében lehet.
- A faápolási munkálatok megkezdése előtt meg kell bizonyosodni arról, hogy a fa odvaiban nem tartózkodnak téli álmot alvó védett állatok (denevérek, pelék). Amennyiben az odvakban telelő egyedek, kolóniák tartózkodnak, gondoskodni kell azok biztonságáról.
- A kastélyépülettel kapcsolatos minden nemű építési tevékenység alkalmával meg kell bizonyosodni arról, hogy a munkafolyamat védett állatfajokat, lakott bűvőhelyeket, fészkeket nem érint.
- A védett területen található fajok megóvása érdekében törekedni kell a terület károsító-mentesítésére, különös tekintettel a platán csipkésposloskára (*Corinthuca ciliata*), vadgesztenye levélaknázó-molyra (*Cameraria ochridella*) és a farontó bogarakra.

- A védett károsítók, pl. a nagy szarvasbogar (*Lucanus cervus*), nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*) eltávolítása, távoltartása során nagy körültekintéssel kell eljárni.

3.1.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- Minden tevékenység, amely a tájkép átalakításával jár, tilos.
- A műemléki környezet tájképi értékét csökkentő, illetve veszélyeztető építmények elhelyezése nem lehetséges.
- A területen található Wenckheim-kastély állapotát és környékét rendszeresen ellenőrizni kell.

3.1.4. Látogatás

- A kastély és az azt körülölelő park egy része magántulajdonban áll, látogatása csak a tulajdonos beleegyezésével történhet. A terület többi része szabadon látogatható.
- A terület idegenforgalmi és rekreációs célokat is szolgál, de az ilyen jellegű tevékenységet a természetvédelmi érdekekkel összhangba kell hozni.

3.1.5. Oktatás és bemutatás

- A védett terület oktatási és bemutatási célú hasznosítása csak korlátozottan, a mindenkori természeti állapot figyelembe vétele mellett, a tulajdonos, kezelő beleegyezésével lehetséges.
- Természetvédelmi célú oktatással, neveléssel, bemutatással kapcsolatos létesítmények további kialakítása és folyamatos karbantartása kívánatos.

3.1.6. Kutatás, vizsgálatok

- A területen csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések érdekében, vagy azokkal összhangban lévő célból történő kutatási tevékenység engedélyezhető. A területen történő kutatás engedélyezése iránti kérelemhez részletes kutatási tervet kell csatolni.

3.1.7. Terület- és földhasználat

- Amennyiben a tervezési területen végzett bármilyen földmunka során régészeti leletek kerülnek elő, vagy ennek gyanúja fölmerül, a munka felelős vezetője köteles a felszín bolygatását azonnal abbahagyni, a területileg illetékes múzeumot haladéktalanul értesíteni, a területet és a talált leletet a felelős őrzés szabályai szerint őrizni és a múzeum képviselőjének átadni.
- A területen található engedélyezett létesítmények és eszközök üzemeltetésével, fenntartásával összefüggő tevékenységek a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban folytathatók tovább.
- A területen ipari és bányászati tevékenység nem folytatható.
- A területen gépjárművel csak a kijelölt utakon lehet közlekedni, egyéb helyeken csak a park fenntartásával kapcsolatos munkagéppel történő, valamint a gyalogos közlekedés megengedett.
- Parkolás, gépkocsi tárolása a kijelölt parkolóhelyen kívül tilos.

3.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- A területen sétautakat, pihenőhelyeket kell fenntartani, a terület jelentőségét és értékeit bemutató tájékoztató táblákat kell kihelyezni, ezeket folyamatosan karban kell tartani.
- A terület határán a védettséget jelző táblákat kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásukról.
- Természetvédelmi infrastruktúraként csak a természetvédelmi célú oktatást, nevelést, bemutatást szolgáló létesítmények helyezhetők el.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Kastélyépület és park, közpark, művelés alól kivett terület kezelése

- A park állapotának javítása érdekében a beavatkozások célja csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő fafajösszetétel, a kor- és térszerkezet kialakítása, valamint a faállomány egészségi állapotának fenntartása, javítása lehet.
- A terület bemutatását szolgáló infrastruktúra és a park egyéb berendezéseinek állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, a szükséges karbantartást tájba illő módon, a területre jellemző, hagyományos, természetes eredetű építőanyagok felhasználásával kell elvégezni.
- A védetté nyilvánított park fájának természetvédelmi kezelése, megóvása, fenntartása, pótlása, bemutatása a kezelő feladata.
- A kiszáradt, vagy veszélyessé vált fák eltávolítása balesetvédelmi szempontból kívánatos, a kivágott fák pótlását faj-, fajtaazonos egyedekkel kell megoldani. A csemeték utógondozása a fenntartó feladata.
- A park növényállományának tartós fenntartása érdekében tett beavatkozások célja csak a védetté nyilvánítás céljának és az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő faállomány egészségi állapotának fenntartása, javítása lehet.
- A vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) egyedek tartós fennmaradását folyamatos vadgesztenye levélaknázó-moly (*Cameraria ochridella*) elleni kezeléssel kell megoldani, a lehullott lombot október folyamán maradéktalanul el kell távolítani.
- A közönséges platán (*Platanus x acerifolia*) egyedek tartós fennmaradását folyamatos platán-csipkésposloska (*Corinthuca ciliata*) elleni kezeléssel kell megoldani, a lehullott lombot október folyamán maradéktalanul el kell távolítani.
- A kocsányos tölgyek (*Quercus robur*) száradó példányairól el kell távolítani a száraz ágakat, a vágási felületeket le kell kezelni és vegyszeres kezeléssel meg kell állítani a farontó bogarak (nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*), nagy

hőscincér (*Cerambyx cerdo*) stb...) károsítását. A védett károsítók elpusztítása, távoltartása engedélyköteles tevékenység.

- Gondoskodni kell az idős, károsodott faegyedek időszakos öntözéséről és a tápanyag utánpótlásról.
- A fahasználati jellegű kezelési feladatokat (fakivágás, a faanyag mozgatása és felkészítése) csak vegetációs időszakon kívül, téli időszakban (lehetőleg december 1.-február 28.), fagyott vagy havas talajviszonyok mellett szabad elvégezni, ettől eltérni csak balesetveszély elhárítása esetében lehet.
- Helyenként szükséges az özönnövények, különösen a tömegesen jelentkező bálványfa (*Ailanthus altissima*), valamint az adventív fajok és cserjék eltávolítása.
- A területen hulladékot elhelyezni tilos.
- A területen csak gyalogos közlekedés lehetséges, a területre gépi erővel meghajtott járművel behajtani a parkoló kivételével csak a fenntartási munkálatokkal kapcsolatban lehet.

A/13. Gönci (Gerlai) fasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Gönci (Gerlai) platánfasor
HRSZ: 0318
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: A fasor a Dobozi utat a 44-es főúttal összekötő alsóbbrendű út (Sikló utca) északi harmadán, a Dobozi úti elágazástól délre, az úttest két oldalán található.
KÖRNYEZET JELLEMZÉSE: Az út mindkét oldalán húzódó fasor, mély árok partjára lett telepítve (3-4 m mély). Ez magas vízállás esetén a fasor hasznára válik, de aszályos időszakban a talaj gyorsabban kiszárad. Folyamatos víz utánpótlással a fasor élettartama meghosszabbítható. Az út nyugati szegélyében a fasor alatt sűrű cserjesáv található, benne kökény (<i>Prunus spinosa</i>), egybibés galagonya (<i>Crataegus monogyna</i>), fagyal (<i>Ligustrum vulgare</i>), vadrózsa (<i>Rosa canina</i>), hamvas szeder (<i>Rubus caesius</i>), veresgyűrű som (<i>Cornus sanguinea</i>), csíkos kecskerágó (<i>Euonymus europaeus</i>), mogyoró (<i>Corylus avellana</i>), kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) és fehérakác (<i>Robinia pseudoacacia</i>) sarjak, dió (<i>Juglans regia</i>) stb. Invazív fajok: amerikai kőris (<i>Fraxinus pennsylvanica</i>), gyalogakác (<i>Amorpha fruticosa</i>), zöld juhar (<i>Acer negundo</i>), parlagfű (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>), parlagi rézgyom (<i>Iva xanthiifolia</i>). Egyéb terhelés: helyenként csekély mennyiségű lakossági, többnyire zöld hulladék. A keleti szegély általában rendezett.
ÉRTÉKELÉS: A platánfasor összességében jó állapotú, de a faj számára kedvezőtlen klimatikus és a talajviszonyok miatt helyenként tapasztalható csúcscsúszás és általános a platán-csipkésposloska (<i>Corinthus ciliata</i>), mint másodlagos kártevő kártétele. Javaslatok: - injektáló vegyszeres kezelés, - a fák 3 m-es környezetében cserjeirtás szükséges, - a fasorból hiányzó egyedek pótlását, valamint a fasor 44-es főútig történő kiegészítését a megjelenésében hasonló, gyors növekedésű, a környezeti viszonyokat jól tűrő, őshonos fehér nyárral (<i>Populus alba</i>) javasoljuk.

A/14. Lencsési úti tölgyfasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Lencsési úti tölgyfasor
HRSZ: 1706.
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: A Lencsési úti tölgyfasort (<i>Quercus robur</i>) a mai lakótelep főútja mentén (a városból kifelé meneti jobb oldalon), az egykori öntözött mintarét szegélyében a dűlőúton kb. 110 éve telepítették.
KÖRNYEZETI JELLEMZŐK: Békéscsaba városképét jelentősen meghatározó fasor, melynek kiemelt jelentőségét a térségünkre jellemző, őshonos fafaj, a kocsányos tölgy (<i>Quercus robur</i>) idős egyedeinek sora adja. Feltehetően a lakótelep kialakítása, a szivárgó vizek elvezetése, a tápanyagbázis elszegényedése játszott szerepet abban, hogy a fák jelentős része csúcsháradságnak indult, és az egészségi állapotuk sokat romlott. Az utóbbi években kiszáradt egyedek pótlására a város csemetéket ültetett, de az utógondozásra már nem jutott elegendő energia, így a csemeték részben elpusztultak, vagy gyengén fejlődnek.
ÉRTÉKELÉS: A fenti okok miatt a koros egyedek betegségekkel, kártevőkkel szembeni ellenállóképessége lecsökkent, a másodlagos károsítás felgyorsította a fasor hanyatlását. Gyakori károsítók a lisztharmat. gubacsdarazsak, elsősorban a tömegesen jelentkező suska- és magyar gubacsdarázs (<i>Andricus quercuscalicis</i> , <i>A. hungaricus</i>), nagy hősincér (<i>Cerambyx cerdo</i>), nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>). Száraz ágak eltávolítása, tápanyag és víz utánpótlás, valamint vegyszeres kezelés javasolt.

**A/15. Békés Megyei Központi Kórház dr. Réthy Pál Tagkórházának
kertje**

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Békés Megyei Központi Kórház dr. Réthy Pál Tagkórházának kertje
HRSZ: 795/6
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: A kert az Élővíz-csatornától keletre, a Réthy Pál Kórház területének nyugati kétharmadán helyezkedik el, nyugatról a Gőzmalom tér, északról a Kórház utca, délről a Gyulai út, kelet felől a kórház „új” épületegyüttese határolja.
KÖRNYEZETI JELLEMZŐK: A kórház kertjében mintegy félszáz fejlett, idősebb mezei juhar (<i>Acer campestre</i>), kocsányos tölgy (<i>Quercus robur</i>), hárs faj (<i>Tilia sp.</i>) és vadgesztenye (<i>Aesculus hippocastanum</i>) található. A kert gondosan ápolt, további beavatkozásra nincs szükség. A koros fákon túl számos kisebb termetű fa és cserje is található a parkban, ezek egyedenkénti felvételét nem láttuk szükségesnek. A fenyő és nyír egyedek törzskerület mérési határát 1 m-ben határoztuk meg.
ÉRTÉKELÉS: A tölgyek, vadgesztenyék és platánok vegyszeres kezelése, invazív fajok sarjainak folyamatos irtása és információs tábla kihelyezése javasolt. Az épületek közvetlen közelében nőtt faegyedek csonkolása esetenként nem kerülhető el. Ezekben az esetekben gondoskodni kell a fák súlypontjának megtartásáról, az ellenoldali gallyazásról is. A száraz ágak eltávolítása a fák élettartamát is megnöveli, de a balesetek valószínűségét is csökkenti. A vágásfelületeket gondosan le kell kezelni a további korhadás megelőzése érdekében. A kert gondosan ápolt, további komolyabb beavatkozásra nincs szükség.

A/16. Árpád sor - vadgesztenye fasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Árpád sori vadgesztenye fasor
HRSZ: 30/1, 30/2
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: Békéscsabán az Élővíz-csatorna mentén az Árpád soron, a szoborsétányon található vadgesztenyék (<i>Aesculus hippocastanum</i>) három sorban helyezkednek el (a gyalogos és kerékpárút mentén két sorban és az utca túl oldalán). Az utca viszonylag forgalmas, de az Élővíz-csatorna megfelelő klímát biztosít.
KÖRNYEZET JELLEMZÉSE: A környezet nem szemetes, az aljnövényzet rendezett, rendszeresen nyírt. A parton végig fehér fűzek (<i>Salix alba</i>), a sorok között elvétve közönséges gyertyánok (<i>Carpinus betulus</i>), közönséges platánok (<i>Platanus x acerifolia</i>) és néhol amerikai körisek (<i>Fraxinus pennsylvanica</i>) vannak telepítve. A lakóházak oldalán, a Gyulai úttól a Békés Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjáig vegyesen található fehér eperfa (<i>Morus alba</i>), zöld és gömb juhar (<i>Acer negundo</i> , <i>A. platanoides</i> 'Globosum'). A védett fasort kb. 70 éve ültették, a kivágott fák pótlásra kerültek.
ÉRTÉKELÉS: A három fasorból az Élővíz-csatorna felőli kettő szinte minden egyedén, a Bíróság oldalán lévő sor pedig közel felén megtalálható a vadgesztenyelevél aknázómoly (<i>Cameraria ochridella</i>). A fertőzés hatására a fák jóval hamarabb lehullajtják lombjukat, mint azt várni lehetne és ez idővel pusztulásukhoz is vezethet. Megoldási javaslatok: A fertőzött lomb összegyűjtése és elégetése jelentősen gyengíti a következő évi kártételt. Vegyi védekezésben a legjobb eredményeket a rovarnövekedés gátló szerekkel lehet elérni, ezeket azonban már a tojásrakás előtt ki kell juttatni, mert a levélbe behatoló szerek csak a fiatal, károsításukat éppen megkezdő hernyók ellen hatásosak. Közterületen engedélyezett szerek: Nomolt, Alsystem, Cascade kitinszintézis-gátló szerek, Vivid II. injektáló szer.

A/17. Árpád fürdő

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Az Árpád fürdő területén található faegyedek (Árpád liget)
HRSZ: 20
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: Az Árpád Gyógy- és Strandfürdő (Békéscsaba történelmi fürdőhelye), az Árpád sor és az Élővíz-csatorna között fekszik 23.684 m ² -en.
KÖRNYEZET JELLEMZÉSE: A fürdő a városközpontban helyezkedik el, de a 2.684 m ² vízfelület (aminek nagy része meleg gyógyvíz), valamint az Élővíz-csatorna vízének párolgása, megfelelő klímát biztosít a környezetükben található növényzetnek. Összességében megállapítható, hogy a város védett fái és fasorai közül talán a legszebb és legegészségesebb együttes a fürdő kertje. A területe gondozott, a fák közvetlen környezete is rendezett.
ÉRTÉKELÉS: A felmérés során a fürdő fái közül a jelentősebbeket, értékesebbeket mértük fel. Sajnálatos, hogy a védett fák többségét adó őshonos fajokkal szemben a park további fásítása aránytalanul sok szivarfa beültetésével történt. Bár ez az amerikai faj látványos virágaival és igénytelenségével az elmúlt évtizedekben vonzó parkfává vált, ez önmagában nem indokolja a honos fajok kerülését. A fák többsége kezelt, bár az odvasodó fák PUR habos, párazáró tömítése további korhadáshoz vezet. A fürdő Élővíz-csatornaparti határán nagyobb mennyiségben jelent meg az invazív japánkeserűfű (<i>Fallopia sp.</i>). A platánok, vadgesztenyék és tölgyek károsítókkal szembeni vegyszeres kezelése javasolt.

A/18. Vásárhelyi Pál Szakközépiskola kertje

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Vásárhelyi Pál Szakközépiskola kertjében található faegyedek
HRSZ: 48/3 és 48/4
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: A Deák és az Urszinyi Dezsőné utcák, valamint a Gyulai út által lehatárolt területen található kereszteződésében, a Vásárhelyi Pál Szakközépiskola és Kollégium udvara, az egykori Omaszta-kúria (ma Munkácsy Mihály Emlékház) udvara.
ÉRTÉKELÉS: A lakóház parkja és az iskola belső udvarán található udvar többnyire gondozott, viszont az iskola hátsó parkja elhanyagolt, elburjánzott. A kerítés mentén közvetlenül több helyen kivágandók a fák. Több fa megdőlt, sok fa alászorult. A növényzet ritkítása javasolt az invazív és nem oda illő fák és sarjak eltávolításával. Indokolt lenne a védett terület pontos meghatározását ismertető táblán kihelyezni, hiszen az iskola területe igen összetett és a helyrajzi szám nem ad pontos útmutatást.

A/19. Deák utca - hársfasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Deák utcai hársfasor
HRSZ: 101
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: Az Árpád sort és a Berzsényi utcát összekötő útszakaszon, végig lakóházak mentén találhatóak a fák. Az utca két oldalán húzódó fasorok kezdő és végpontjait 4 sarokpontként adjuk meg. Árpád sor és Deák utcai kereszteződés: E807126-N150507, E807137-N150491 Berzsényi és Deák utcai kereszteződés: E807621-N150500, E807617-N150488
KÖRNYEZET JELLEMZÉSE: A védetté nyilvánított fajták: kis- és nagylevelű hársfa (<i>Tilia cordata</i> és <i>T. platyphyllos</i>). A fák fenotípusa alapján gyanítható, hogy a két fent említett fafaj természetes hibridje, az európai hárs (<i>Tilia × europaea</i>) is megtalálható a fasorban.
ÉRTÉKELEÉS: A fák környezete mindenhol rendezett, állapotuk pedig általánosságban jónak mondható. Az utca mindkét oldalán, a fák alatt állandónak mondható a gépkocsival történő parkolás, mely az esetlegesen kialakuló aljnövényzetet rendre elpusztítja. A fák alatti talaj taposott, de ennek hatása a fák állapotán nem figyelhető meg. Néhol a fák lombozata a magánházak tetejére lóg, így ezek metszése javasolt, de egyébként lényegi beavatkozást nem igényel a fasor.

A/20. Dr. Becsey Oszkár utca- közönséges nyírfasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Dr. Becsey Oszkár utcai közönséges nyírfa (<i>Betula pendula</i>) sor
HRSZ: 209
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: Deák utca és a Bajza utca közötti útszakasz. Mindkét oldalon jellemzően földterületen vannak az egyedek, de előfordul, hogy gyepágly, vagy beton szegélyezi. Az utca kevésbé forgalmas.
KÖRNYEZET JELLEMZÉSE: A védett fák között vegyesen található vadgesztenye (<i>Aesculus hippocastanum</i>), kínai nyár (<i>Populus adenopoda</i>), lucfenyő (<i>Picea abies</i>), fekete fenyő (<i>Pinus nigra</i>), tiszafa (<i>Taxus baccata</i>), fekete bodza (<i>Sambucus nigra</i>), aranyvessző (<i>Forythia sp.</i>).
ÉRTÉKELÉS: A fiatal, pótlásra szánt egyedek többsége kiszáradt még csemete korában. Célszerű a nagyobb méretű, konténeres csemeték telepítése és folyamatos utógondozása is szükséges. Több fa esetében az ágak a tetőkre nyúlnak, amelyeket a lakók is nehezményeznek néhol. Ezek metszése javasolt, de egyébként más beavatkozás jellemzően nem szükséges, hiszen a fasor általános egészségi állapota jónak mondható. Ismertetővel nem rendelkezik a terület, ennek pótlása javasolt.

A/21. Gyóni Géza utca - ezüstjuhar fasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Gyóni Géza utcai ezüstjuhar fasor
HRSZ: 3645
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: Az ezüstjuhar (<i>Acer saccharinum</i>) fasor a Luther utca és az Andrássy út közötti utcában húzódik végig.
KÖRNYEZETI JELLEMZŐK: Az utca forgalmas a szomszédos bevásárló központ miatt, melynek parkolóházát ebből az utcából is meg lehet közelíteni. Az egyébként is sűrűn telepített fák közé parkolókat létesítettek, ami több esetben a törzs környékének vízzáró burkolását, leaszfaltozását jelentette.
ÉRTÉKELES: Jelentős belvárosi zöldterület, melynek megóvása fontos feladat. A várostervezés során elődeink nem jártak el körültekintően a fasor érdekében. A terjedelmes koronájú fákat szűk területre, az eredeti utcafronttól kb. 2 méterre, árokpartra ültették. Az utóbbi évtized beruházásai tovább rontották a fák túlélési esélyeit. A fák megmentése érdekében megoldandó a folyamatos tápanyag és vízmennyiség biztosítása és a folyamatos felügyelet melletti növényápolás.

A/22. Kinizsi utca - japánakác fasor

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: Kinizsi utcai japánakác fasor
HRSZ: 3792
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: A Mednyánszky és az Irányi utcák között párhuzamosan fekvő utca mindkét oldalán, a járdák mellett húzódik a védett fasor, általában 1-1,5 méteres burkolatmentes sávban.
KÖRNYEZETI JELLEMZŐK: A fasor fáinak többségét szinte teljesen a törzsük körbeburkolták. Ahol a burkolat hiányzik, ott is keskeny a gyalogos forgalomtól kopár, taposott talajfelület veszi körbe a fákat. A gyökerek néhol megemelték a burkolatot, kilátszanak a földből. A természetes fák ránőttek a közeli épületekre, csonkolásuk helyenként nem elkerülhető. Ezekben az esetekben gondoskodni kell a fák súlypontjának megtartásáról, az ellenoldali gallyazásról is. A vágásfelületeket minden esetben gondosan le kell kezelni.
ÉRTÉKELÉS: Jelentős belvárosi zöldterület, melynek megóvása fontos feladat. Az eddigi kezelési tevékenység többnyire kimerült a gallyazásban, melyet a nyomok szerint nem kellő körültekintéssel hajtottak, hajtanak végre. Az ágakat durva, a fa anyagát megszaggató módszerekkel vágják le, a vágásfelületet nem kezelték, ezért a vágáslapok többségében a fák korhadásnak indultak. Fokozza a károsodás esélyét, hogy a keskeny talajsáv méreténél fogva nem képes jelentős mennyiségű csapadékvíz befogadására, ezek ellenére a tágtűrő japánakác fasor többségében jó állapotú egyedekből áll.

A/23. I. Világháborús hősi temető

FASOROK, FACSOPORTOK FELMÉRŐLAPJA
MEGNEVEZÉS: I. Világháborús hősi temető
HRSZ: 4647/2
TERÜLET LEHATÁROLÁSA: A temetőkert a Németh Lajos utca bal oldalán a Szarvasi úttól Csendes utcáig 100 x 50 méteres területen található. A temetőben az I. Világháború idején, a harctéren szerzett sebesülés és betegség következtében Békéscsabán meghalt, és a harctérről hazahozott hősi halottak nyugszanak.
KÖRNYEZET JELLEMZÉSE: A temetőben túlnyomó részt vadgesztenyék (<i>Aesculus hippocastanum</i>) találhatók, de megtalálhatunk benne csavart és egyenes és szomorú japánakácot (<i>Sophora japonica</i> és <i>S. japonica Pendula</i>), fekete- és ezüstoffenyőt (<i>Pinus nigra</i> és <i>Picea pungens</i>), csörgőfát (<i>Koelreuteria paniculata</i>), tiszafát (<i>Taxus baccata</i>), puszpángot (<i>Buxus sempervirens</i>), orgonát (<i>Syringa vulgaris</i>), törökmogyorót (<i>Corylus colurna</i>) és az invazív bálványfát (<i>Ailanthus altissima</i>) is. A védett fák tövében, közelében sok esetben egyéb növényzet is megtalálható, amelyek az érintett fák adatai mellett vannak feltüntetve, javaslattal kiegészítve.
ÉRTÉKELES: Az elkerített területen a növényzetet egy sírkerthez méltón, a tájépítészeti szabályokat betartva telepítették be, ám az idők során a kipusztult fák pótlása nem minden esetben követte a korábbi rendszert, a fatelepítések és a fafajok, változatok megválasztása során nem vették figyelembe a sírkert szimmetriáját (pl.: japánakác-formák különbözősége). Ezek újragondolása és cseréje javasolt. Javaslatok: - Kivágandók a kerítések mentén és a cserjecsoportokban található csörgőfa, bálványfa és a listában jelölt egyéb sarjak. - Szükséges a három puszpángcsoport ifjítása. - Azon borostyánhajtások levágása javasolt, amelyek a vadgesztenyék oldalsó ágaira is kinyúlnak. - A vadgesztenyelevél aknázómoly (<i>Cameraria ochridella</i>) károsítását a lehullott lomb összegyűjtésével és elszállításával, valamint injektáló vegyszeres növényvédelemmel kell megoldani. - Indokolt a száraz ágak és a gesztenyetörzsön lévő oldalsarjak levágása, a vágott felületek kezelése. - Ismertetővel nem rendelkezik a sírkert és védettséget jelző tábla sincs kihelyezve, ezek pótlása javasolt.

A/24. Fiala (Tölgyfa)- csárdánál lévő két kocsányos tölgy

EGYEDI FÁK FELMÉRŐLAPJA		
MEGNEVEZÉS: Fiala (Tölgyfa)-csárda	KOORDINÁTA: Egyedi koordináták	HRSZ: 0824
FAFAJ: Kocsányos tölgy (Quercus robur)		
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT: A Kocsányos tölgyek (Quercus robur) lisztharmatosak.	30 M-ES KÖRNYEZET: A környezet rendezett. A fák közvetlenül a 44-es főút melletti épület oldalán találhatók. A környező talajfelszín kopár, egyéb növények nincsenek. A tanyát szegélyező két tölgy mellett egy természetes japánakác (Sophora japonica) található, mely tájképi szempontból a védett tölgyekkel egységet alkot.	
ÉRTÉKELÉS: A fák állapota különleges beavatkozást nem igényel. Ismertetővel nem rendelkeznek, nem lehet azokat beazonosítani és védettséget jelző tábla sincs kihelyezve, ezért ezek pótlása, valamint a japánakác védetté nyilvánítása javasolt.		
SSZ.:	FAFAJ:	KOORDINÁTA:
1.	Kocsányos tölgy (Quercus robur)	E794427-N154208
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT: Lisztharmatos		
2.	Kocsányos tölgy (Quercus robur)	E794426-N154204
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT: Lisztharmatos		

A/25. Nagyrét tanya 1829. területén lévő kocsányos tölgy

EGYEDI FÁK FELMÉRŐLAPJA		
MEGNEVEZÉS: Nagyrét Tanya 1829.	KOORDINÁTA: E807699 – N153845	HRSZ: 0553/5
FAFAJ: Kocsányos tölgy (Quercus robur)		
	30 M-ES KÖRNYEZET: Az Élővíz-csatorna jobb oldalán, a töltéstől 20 m-re, elhagyatott, lepusztult tanyán (2316. sz., magánterület) található az udvarban.	
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT: Törzse ép, lombkoronája enyhén lisztharmatos és csúcshártyás, de egyébként egészséges.		
ÉRTÉKELÉS: A fa állapota különleges beavatkozást nem igényel. Ismertetővel nem rendelkezik, nem lehet beazonosítani és védettséget jelző tábla sincs kihelyezve, ezért ennek pótlása javasolt.		

B.) TERMÉSZETI EMLÉKEK TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE

Egyedi fák értékelése

A védett faegyedek közül néhány terület nélküli védeltséget élvez.

A Bandikafa és a Cimborafa mind a fehér nyár, mind a rezgő nyár jegyeit magukon viseli, habitusa, levélformája alapján mindkettő közelebb áll a hibrid szürke nyárhoz

Ezen természeti emlékek mindegyike forgalmas út (országút, túraútvonal) mentén található, ezért egy-egy védeltséget jelző és tájékoztató táblát kell kihelyezni.

B/1. Bandikafa

EGYEDI FÁK FELMÉRŐLAPJA		
MEGNEVEZÉS: Bandikafa	KOORDINÁTA:	HRSZ:
FAFAJ: Szürke nyár (<i>Populus × canescens</i>)	E808138 – N154396	0478
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT:	30 M-ES KÖRNYEZET: Gáton és a Békési úti kerékpár-úton is könnyen megközelíthető. A fa közvetlen környezete szemetes. Növényzet szempontjából a területe rendezett, aljnövényzetét folyamatosan nyírják, kaszálják. A védett fa körül különböző nemes nyár egyedek vannak telepítve, de invazív fafajok (pl: amerikai kőris) és azok sarjaik is megtalálhatóak.	
Ágvégek száradtak, rovarok, madárfészek. A korábbi 3 egyed helyett már csak 2 fa található. A fákon emberi rongálás (bevések) nyomai láthatók.		
ÉRTÉKELÉS:		
Javasoljuk a fa védeltségét jelezni, illetve a hozzá kapcsolódó tudnivalókat információs táblán közzétenni. A fa mellett található emlékmű elhanyagolt, romos állapotú. A fiatal (sok esetben invazív) fák körbenőtték, így a Bandikafa látványa nem érvényesül. A közvetlen környezet tisztítógása javasolt.		

B/2. Cimborafa

EGYEDI FÁK FELMÉRŐLAPJA		
MEGNEVEZÉS: Cimborafa	KOORDINÁTA:	HRSZ:
FAFAJ: Szürke nyár (<i>Populus × canescens</i>)	E808549 – N154464	0479
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT:	30 M-ES KÖRNYEZET: Az Élővíz-csatorna jobb gátoldalán található. Alászorult, kivágandó fehér eperfa (<i>Morus alba</i>). Környezetében korhadt ágak szerteszét, az aljnövényzetét rendezni kellene. A terület ősi állapotát az őshonos társulásra jellemző cserjék jelzik. A mellette folyó Élővíz-csatorna megfelelő klímát biztosít.	
Korhadt, kiégett belső, száraz alsó ágak, ami miatt nehézkes körüljárni. A fa víz felőli oldalán villámcsapás nyoma látható.		
ÉRTÉKELÉS: Megközelítése a gáton könnyű, de jelzés nélküli természeti emlék. Védettséget jelölő tábla sincs a közelében. A közvetlen környezet tisztítógátása javasolt.		

B/3. Fényes tanya 1355. (Mester u. 7.) területén lévő kocsányos tölgy

EGYEDI FÁK FELMÉRŐLAPJA		
MEGNEVEZÉS: Fényes Tanya 1355.	KOORDINÁTA:	HRSZ:
FAFAJ: Kocsányos tölgy (Quercus robur)	E809177-N148962	13325
EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT:	30 M-ES KÖRNYEZET: A Mester u. 7. számú ház kerítését a védett fa mentén építették meg. így a védet fa félig az udvaron, félig az utcán helyezkedik el. A házat láthatólag nem lakják, az udvar kissé elhanyagolt. Az utcán a fű le van nyírva, de rendezettnek nem mondható a környezete. A fától kb. 1,5 m távolságra aszfaltozott járda van, onnan 1 m-re pedig aszfaltút.	
Egészséges lombozat. A törzsön van néhány farontó bogártól -nagy höscincértől (Cerambyx cerdo), nagy szarvasbogártól (Lucanus cervus)- származó lyuk.		
ÉRTÉKELÉS:		
Mikroinjekciós kezelés javasolt, de mivel a vegyszeres beavatkozás védett rovarfajokat érint, ezért engedélyek beszerzése szükséges.		
A fa mellett természetvédelmi területet jelző tábla ki van helyezve, de ismertető nincs hozzá.		